

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

18. mai 2021 *

Sisukord

Õiguslik raamistik	6
Liidu õigus	6
Ühinemisleping	6
Ühinemisakt	7
Otsus 2006/928	9
Rumeenia õigus	10
Rumeenia põhiseadus	10
Tsiivilseadustik	11
Tsiivilkohtumenetluse seadustik	11
Kriminaalmenetluse seadustik	12
Õigusemõistmist käsitlevad seadused	12
– Seadus nr 303/2004	12
– Seadus nr 304/2004	14
– Seadus nr 317/2004	17
Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused	19
Põhikohtuasjade ühised tunnused	19
Kohtuasi C-83/19	20
Kohtuasi C-127/19	22

* Kohtumenetluse keel: rumeenia.

Kohtuasi C-195/19	23
Kohtuasi C-291/19	24
Kohtuasi C-355/19	26
Kohtuasi C-397/19	27
Menetlus Euroopa Kohtus	29
Eelotsuse küsimuste analüüs	29
Euroopa Kohtu pädevus	29
Otsuse tegemise vajaduse võimalik äralangemine ja vastuvõetavus	30
Kohtuasi C-83/19	30
Kohtuasjad C-127/19 ja C-355/19	32
Kohtuasjad C-195/19 ja C-291/19	32
Kohtuasi C-397/19	34
Sisulised küsimused	35
Esimene küsimus kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-355/19, C-291/19 ja C-397/19	36
Esimene küsimus kohtuasjas C-195/19, teine küsimus kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19 ning kolmas küsimus kohtuasjades C-127/19, C-291/19 ja C-397/19	36
– Otsuse 2006/928 õiguslik olemus, sisu ja ajaline kehtivus	36
– Otsuse 2006/928 ja selle otsuse alusel koostatud komisjoni aruannete õiguslikud tagajärjed	38
Neljas küsimus kohtuasjas C-83/19 ja kolmas küsimus kohtuasjas C-355/19	39
Kolmas küsimus kohtuasjas C-83/19	40
Neljas ja viies küsimus kohtuasjas C-127/19, teine küsimus kohtuasjas C-195/19, neljas ja viies küsimus kohtuasjas C-291/19 ning kolmas ja neljas küsimus kohtuasjas C-355/19	44
Neljas kuni kuues küsimus kohtuasjas C-397/19	46
Kolmas küsimus kohtuasjas C-195/19	48
Kohtukulud	50

Eelotsusetaotlus – Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Liiduga ühinemise leping – Akt Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Liiduga ühinemise tingimuste kohta – Artiklid 37 ja 38 – Asjakohased meetmed – Kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide täitmisel kohtureformi alal ning korruptsioonivastases võitluses –

Otsus 2006/928/EÜ – Koostöö- ja jälgimiskorra ning selle alusel komisjoni koostatud aruannete laad ja õiguslik mõju – Õigusriik – Kohtute sõltumatus – ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Kohtusüsteemi korralduse ja kohtunike vastutuse valdkonnas aastatel 2018 ja 2019 Rumeenias vastu võetud seadused ja valitsuse kiireloomulised määrused – Kohtuinspektsiooni juhtivatele ametikohtadele isikute ajutiselt ametisse nimetamine – Prokuratuuris sellise osakonna loomine, mille ülesanne on uurida kohtusüsteemis toime pandud rikkumisi – Kohtuvea korral riigi varaline vastutus ja kohtunike isiklik vastutus

Liidetud kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19,

mille ese on kuus eelotsusetaotlust, mille ELTL artikli 267 alusel esitasid vastavalt Tribunalul Olt'i (Olti esimese astme kohus, Rumeenia) 5. veebruari 2019. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 5. veebruaril 2019 (C-83/19); Curtea de Apel Pitești (Pitești apellatsioonikohus, Rumeenia) 18. veebruari 2019. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 18. veebruaril 2019 (C-127/19); Curtea de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus, Rumeenia) 28. veebruari 2019. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 28. veebruaril 2019 (C-195/19); Curtea de Apel Brașov'i (Brașovi apellatsioonikohus, Rumeenia) 28. märtsi 2019. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 9. aprillil 2019 (C-291/19); Curtea de Apel Pitești (Pitești apellatsioonikohus, Rumeenia) 29. märtsi 2019. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 6. mail 2019 (C-355/19), ning Tribunalul București (Bukaresti esimese astme kohus, Rumeenia) 22. mai 2019. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 22. mail 2019 (C-397/19), menetlustes

Asociația „Forumul Judecătorilor din România“

versus

Inspekția Judiciară (C-83/19),

Asociația „Forumul Judecătorilor din România“,

Asociația „Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor“

versus

Consiliul Superior al Magistraturii (C-127/19),

PJ

versus

QK (C-195/19),

SO

versus

TP jt,

GD,

HE,

IF,

JG (C-291/19),

Asociația „Forumul Judecătorilor din România“,

Asociația „Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor“,

OL

versus

Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Procurorul General al României (C-355/19),

ja

AX

versus

Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice (C-397/19),

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident R. Silva de Lapuerta, kodade presidendid A. Arabadjiev, A. Prechal, M. Vilaras, L. Bay Larsen, N. Piçarra ja A. Kumin, kohtunikud T. von Danwitz (ettekandja), M. Safjan, D. Šváby, K. Jürimäe, P. G. Xuereb, L. S. Rossi ja I. Jarukaitis,

kohtujurist: M. Bobek,

kohtusekretärid: ametnikud R. Șereș, V. Giacobbo ja R. Schiano,

arvestades kirjalikku menetlust ning 20. ja 21. jaanuari 2020. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Asociația „Forumul Judecătorilor din România“, esindajad: D. Călin, A. Codreanu ja L. Zaharia,
- Asociația „Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor“, esindajad: A. Diaconu, A. C. Lăncrănjan ja A. C. Iordache,
- OL, esindaja: B. C. Pîrlog,
- Inspekția Judiciară, esindaja: L. Netejoru,
- Consiliul Superior al Magistraturii, esindaja: L. Savonea, keda abistasid *avocați* R. Chiriță ja Ș.-N. Alexandru,
- Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Procurorul General al României, esindajad: B. D. Licu ja R. H. Radu,
- Rumeenia valitsus, esindajad: C.-R. Cantâr, C. T. Băcanu, E. Gane ja R. I. Hațieganu, hiljem C. T. Băcanu, E. Gane ja R. I. Hațieganu,
- Belgia valitsus, esindajad: M. Jacobs, L. Van den Broeck ja C. Pochet,

- Taani valitsus, esindajad: L. B. Kirketerp Lund ja J. Nymann-Lindegren,
- Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman, M. L. Noort ja C. S. Schillemans,
- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,
- Rootsi valitsus, esindajad: H. Shev, H. Eklinder, C. Meyer-Seitz, J. Lundberg ja A. Falk, hiljem H. Shev, H. Eklinder ja C. Meyer-Seitz,
- Euroopa Komisjon, esindajad: H. Krämer, M. Wasmeier ja I. Rogalski, hiljem M. Wasmeier ja I. Rogalski,

olles 23. septembri 2020. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlustes palutakse sisuliselt tõlgendada ELL artiklit 2, artikli 4 lõiget 3, artiklit 9 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku, ELTL artikli 67 lõiget 1 ja artiklit 267, Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklit 47 ning komisjoni 13. detsembri 2006. aasta otsust 2006/928/EÜ, millega nähakse ette kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide täitmisel kohtureformi alal ning korruptsiooni vastases võitluses (ELT 2006, L 354, lk 56).
- 2 Taotlused on esitatud järgmistes kohtuvaidlustes:
 - Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ (ühing „Rumeenia kohtunike foorum“, edaspidi „Rumeenia kohtunike foorum“) ja Inspekția Judiciară (Rumeenia kohtuinspektsioon) vahel seoses viimase keeldumisega anda oma tegevuse kohta avalikku huvi pakkuvat teavet (kohtuasi C-83/19);
 - ühelt poolt Rumeenia kohtunike foorumi ja Asociația „Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor“ (ühing „Prokuröride staatuse kaitse liikumine“, edaspidi „Prokuröride staatuse kaitse liikumine“) ning teiselt poolt Consiliul Superior al Magistraturii (Rumeenia kõrgem kohtute nõukoda) vahel seoses kahe niisuguse otsuse õiguspärasusega, millega kiideti heaks määrused nende prokuröride ametisse nimetamise ja ametist vabastamise kohta, kes täidavad juhtimis- või täitevülesandeid prokuratuuri osakonnas, mis uurib kohtusüsteemis toime pandud rikkumisi (edaspidi „SIIJ“) (kohtuasi C-127/19);
 - PJ ja QK vahel kohtuniku vastu esitatud kaebusega ametiseisundi väidetava kuritarvitamise tõttu (kohtuasi C-195/19);
 - ühelt poolt SO ja teiselt poolt TP jt, GD, HE, IF-i ja JG vahel seoses prokuröride ja kohtunike vastu esitatud kaebustega ametiseisundi kuritarvitamise ja kuritegelikku ühendusse kuulumise tõttu (kohtuasi C-291/19);
 - ühelt poolt Rumeenia kohtunike foorumi, Prokuröride staatuse kaitse liikumise ja OLi ning teiselt poolt Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Procurorul General al României (Rumeenia kassatsioonikohtu juures asuv prokuratuur – Rumeenia peaprokurör) vahel seoses Procurorul General al României (Rumeenia peaprokurör, edaspidi „riigi peaprokurör“) niisuguse otsuse õiguspärasusega, mis puudutab SIIJ-i ülesehitust ja toimimist (kohtuasi C-355/19);

- AX-i ja Statul Romàn – Ministerul Finanțelor Publice (Rumeenia riik – rahandusministeerium) vahel seoses nõudega hüvitada varaline ja mittevaraline kahju, mis tuleneb väidetavast kohtuveast (kohtuasi C-397/19).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Ühinemisleping

- 3 Lepingu Euroopa Liidu liikmesriikide ning Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia vahel Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia ühinemise kohta Euroopa Liiduga (ELT 2005, L 157, lk 11; edaspidi „ühinemisleping“), mis allkirjastati 25. aprillil 2005 ja jõustus 1. jaanuaril 2007, artikli 2 lõigetes 2 ja 3 on sätestatud:

„2. Vastuvõtmise tingimused ja [ühinemisest] tingitud muudatused liidu aluslepingutes, mida kohaldatakse alates ühinemise kuupäevast kuni Euroopa põhiseaduse lepingu jõustumise kuupäevani, on sätestatud käesolevale lepingule lisatud aktis. Nimetatud akti sätted moodustavad käesoleva lepingu lahutamatu osa.

3. [...]

Enne artikli 1 lõikes 3 osutatud protokollil jõustumist käesoleva lepingu või lõikes 2 osutatud akti alusel vastu võetud aktid kehtivad edasi ja nende õiguslik toime säilib kuni nimetatud aktide muutmise või kehtetuks tunnistamiseni.“

- 4 Ühinemislepingu artikkel 3 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva lepingu suhtes kohaldatakse liikmesriikide õigusi ja kohustusi ning liidu institutsioonide volitusi ja pädevust käsitlevaid sätteid, mis on sätestatud lepingutes, mille osapoolteks Bulgaaria Vabariik ja Rumeenia saavad.“

- 5 Ühinemislepingu artikli 4 lõiked 2 ja 3 näevad ette:

„2. Käesolev leping jõustub 1. jaanuaril 2007, tingimusel et kõik ratifitseerimiskirjad on enne seda kuupäeva hoiule antud.

[...]

3. Olenemata lõikest 2 võivad liidu institutsioonid enne ühinemist vastu võtta meetmed, millele on osutatud artikli 1 lõikes 3 osutatud protokollil [...] artiklites 37 ja 38 [...]. Sellised meetmed võetakse vastu enne Euroopa põhiseaduse lepingu jõustumist artikli 2 lõikes 2 osutatud akti [...] artiklite 37 ja 38 [...] samaväärsete sätete alusel.

Need meetmed jõustuvad lepingu jõustumise kuupäeval ja ainult kooskõlas käesoleva lepingu tingimustega.“

Ühinemisakt

- 6 Akti Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT 2005, L 157, lk 203; edaspidi „ühinemisakt“), mis jõustus 1. jaanuaril 2007, artiklis 2 on ette nähtud:

„Alates ühinemiskuupäevast on asutamislepingute sätted ning institutsioonide ja Euroopa Keskpanga poolt enne ühinemist vastuvõetud aktid Bulgaariale ja Rumeeniale siduvad ja neid kohaldatakse nendes riikides vastavalt kõnealustes lepingutes ja käesolevas aktis sätestatud tingimustele.“

- 7 Ühinemisakti artikkel 37 on sõnastatud järgmiselt:

„Kui Bulgaaria või Rumeenia tõsiselt häirib või vahetult ohustab siseturu toimimist sellega, et ta ei täida ühinemisläbirääkimistel võetud kohustusi, sealhulgas piiriülese mõjuga majandustegevust hõlmavaid valdkondlikke kohustusi, võib komisjon liikmesriigi põhjendatud taotlusel või omal algatusel võtta vajalikke meetmeid kuni kolmanda aasta lõpuni pärast ühinemist.

Meetmed peavad olema proportsionaalsed ja eelistada tuleb meetmeid, mis kõige vähem häirivad siseturu toimimist, või, kui see on asjakohane, olemasolevate valdkondlike kaitsemehhanismide kohaldamist. Selliseid kaitsemeetmeid ei kasutata meelevaldse diskrimineerimise vahendina ega liikmesriikide vahelise kaubanduse varjatud piiramiseks. Jälgimistulemuste põhjal võib kaitseklauslit kasutada juba enne ühinemist ning vastu võetud meetmed jõustuvad ühinemiskuupäeval, kui nende jõustumist ei ole ettenähtud hilisemale kuupäevale. Meetmeid ei jäeta kehtima kauemaks kui vältimatult vajalik ning igal juhul tühistatakse need vastava kohustuse täitmise korral. Kuid neid võib kohaldada ka pärast esimeses lõigus nimetatud tähtaja möödumist, seni kuni vastavaid kohustusi ei ole täidetud. Vastavalt asjaomase uue liikmesriigi edusammudele oma kohustuste täitmisel võib komisjon meetmeid vajalikul määral korrigeerida. Enne kaitsemeetmete tühistamist informeerib komisjon aegsasti nõukogu ning võtab asjakohaselt arvesse nõukogu märkusi selle kohta.“

- 8 Ühinemisakti artiklis 38 on sätestatud:

„Kui Bulgaarias või Rumeenias on tõsiseid puudusi või nende tekkimise vahetu oht selliste raamotsuste või muude asjakohaste kohustuste, koostöövahendite ja otsuste ülevõtmisel, rakendamisel või kohaldamisel, mis on seotud vastastikuse tunnustamisega kriminaalõiguse valdkonnas EL lepingu VI jaotise alusel, või selliste direktiivide ja määruste ülevõtmisel, rakendamisel või kohaldamisel, mis on seotud vastastikuse tunnustamisega tsiviilasjades EÜ asutamislepingu IV jaotise alusel, võib komisjon kuni kolmanda aasta lõpuni pärast ühinemist liikmesriigi põhjendatud taotlusel või omal algatusel ja pärast liikmesriikidega konsulteerimist võtta vastu vajalikke meetmeid, täpsustades nende meetmete jõustamise tingimused ja rakendamise korra.

Need meetmed võivad endast kujutada asjakohaste sätete ja otsuste kehtivuse ajutist peatamist Bulgaaria või Rumeenia ja mõne teise liikmesriigi või teiste liikmesriikide vahelistes suhetes, ilma et see takistaks tiheda õiguslase koostöö jätkumist. Jälgimistulemuste põhjal võib kaitseklauslit kasutada juba enne ühinemist ning võetud meetmed jõustuvad ühinemiskuupäeval, kui nende jõustumist ei ole ettenähtud hilisemale kuupäevale. Meetmeid ei jäeta kehtima kauemaks kui vältimatult vajalik ning igal juhul tühistatakse need vastava puuduse kõrvaldamise korral. Kuid neid võib kohaldada ka pärast esimeses lõigus nimetatud tähtaja möödumist, seni kuni nimetatud puudused püsivad. Vastavalt asjaomase uue liikmesriigi edusammudele avastatud puuduste kõrvaldamisel võib komisjon meetmeid pärast liikmesriikidega konsulteerimist vajalikul määral kohandada. Enne kaitsemeetmete tühistamist informeerib komisjon aegsasti nõukogu ning võtab asjakohaselt arvesse nõukogu märkusi selle kohta.“

9 Ühinemisakti artikli 39 lõiked 1–3 näevad ette:

„1. Kui Bulgaaria ja Rumeenia ühinemisläbirääkimistel võetud kohustuste täitmise pideva järelevalve alusel komisjon leiab ning eelkõige kui komisjoni järelevalvearuanne esitab kindlad tõendid, et lähtuvalt *acquis*’ vastuvõtmiseks ja rakendamiseks Bulgaarias või Rumeenias tehtavate ettevalmistuste seisust eksisteerib tõsine oht, et ükskõik kumb neist riikidest ei tule ilmselgelt 1. jaanuariks 2007 toime liikmelisusega seotud nõuete täitmisega paljudes olulistes valdkondades, võib nõukogu komisjoni soovitusel põhjal ühehäälselt otsustada, et selle riigi ühinemiskuupäev lükatakse edasi ühe aasta võrra 1. jaanuarile 2008.

2. Olenemata lõikest 1, võib nõukogu komisjoni soovitusel põhjal kvalifitseeritud häälteenamusega võtta vastu lõikes 1 mainitud otsuse Rumeenia suhtes, kui on täheldatud, et Rumeenial on tõsiseid puudujääke ühe või mitme IX lisa I punktis loetletud kohustuse või nõude täitmisel.

3. Olenemata lõikest 1 ja ilma et see piiraks artikli 37 kohaldamist, võib nõukogu komisjoni soovitusel põhjal kvalifitseeritud häälteenamusega ning pärast 2005. aasta sügisel üksikasjaliku hinnangu andmist Rumeenia edusammudele konkurentsipoliitika alal võtta Rumeenia suhtes vastu lõikes 1 mainitud otsuse, kui IX lisa II punktis loetletud ühe või mitme kohustuse või nõude või Euroopa lepinguga võetud kohustuste täitmisel Rumeenia poolt on täheldatud tõsiseid puudujääke.“

10 Ühinemisakti IX lisa „Rumeenia poolt ühinemisläbirääkimiste lõpetamisel 14. detsembril 2004 võetud erikohustused ja heakskiidetud nõuded (osutatud ühinemisakti artiklis 39)“ on sõnastatud järgmiselt:

„I. Seoses artikli 39 lõikega 2

[...]

3) Välja töötada ja ellu rakendada kohtusüsteemi reformi ajakohastatud ja integreeritud tegevuskava ja strateegia, mis hõlmavad 30. septembril 2004 jõustunud kohtute seaduse, kohtuniku staatuse seaduse ja [kõrgema kohtute nõukoja] seaduse põhilisi rakendusmeetmeid. Mõlemad ajakohastatud dokumendid tuleb liidule esitada hiljemalt märtsis 2005; tuleb tagada piisavad inimressursid ja rahalised vahendid tegevuskava rakendamiseks ning seda tuleb viivitamata vastavalt ettenähtud ajakavale rakendada. Samuti peab Rumeenia märtsiks 2005 tõendama uue süsteemi täielikku töökindlust mis tahes kohtuasjade puhul.

4) Märnatavalt tõhustada korruptsiooni vastast võitlust, eriti kõrgete ametnike korruptsiooni vastast võitlust, tagades korruptsioonivastaste õigusaktide täpse jõustamise, Riikliku Korruptsioonijuhtumitega Tegeleva Prokuratuuri (NAPO) tegeliku sõltumatuse ning esitades igal aastal alates novembrist 2005 veenvaid andmeid NAPO tegevuse kohta kõrgete ametnike korruptsiooni vastase võitluse valdkonnas. NAPOle tuleb anda personal, rahalised ja koolitusvahendid ning varustus, mida ta oma üliolulise ülesande täitmisel vajab.

5) Viia läbi sõltumatu audit praeguse riikliku korruptsioonivastase strateegia tulemuste ja mõju kohta; võtta nimetatud auditi järeldusi ja soovitusi arvesse uue mitmeaastase korruptsioonivastase strateegia koostamisel, mis peab olema ühtne põhjalik dokument ning mis tuleb esitada koos sellele lisatud selgelt määratletud eesmärkide ja saavutatavate tulemuste tegevuskavaga ning asjakohaste eelarvesätetega hiljemalt märtsiks 2005; strateegia ja tegevuskava rakendamise üle teostab järelevalvet üks olemasolev selgelt määratletud sõltumatu asutus; strateegia peab sisaldama eesmärki vaadata 2005. aasta lõpuks läbi liiga pikk kriminaalmenetlus, tagamaks kiire ja läbipaistev tegelemine korruptsioonijuhtudega, et kindlustada hoiatava mõjuga piisavad sanktsioonid; lõpetuseks peab see sisaldama meetmeid, et ülesannete kattumise vältimiseks vähendada 2005. aasta lõpuks märnatavalt nende asutuste arvu, kelle kõigi pädevuses on korruptsiooni ennetamine või korruptsioonijuhtude uurimine.“

Otsus 2006/928

11 Otsus 2006/928 võeti selle preambuli kohaselt vastu ühinemislepingu alusel, arvestades „eriti selle artikli 4 lõiget 3“, ning ühinemisakti alusel, arvestades „eriti selle artikleid 37 ja 38“.

12 Otsuse põhjendustes 1–6 ja 9 on märgitud:

„(1) Euroopa Liidu aluseks on õigusriigi põhimõte, mida järgivad kõik liikmesriigid.

(2) Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Ühenduse asutamislepinguga loodud vabadusel, turvalisusel ning õigusel rajanev ala ning siseturg põhinevad vastastikusel kindlustundel, et kõigi liikmesriikide haldus- ja kohtuotsuste ning -tavade juures järgitakse täielikult õigusriigi põhimõtet.

(3) See eeldab, et kõigis liikmesriikides on erapooletu, sõltumatu ja tõhus kohtu- ja haldussüsteem, millel on asjakohased vahendid muu hulgas korruptsioonivastaseks võitluseks.

(4) 1. jaanuaril 2007 saab Rumeeniast Euroopa Liidu liikmesriik. Tunnustades märkimisväärseid jõupingutusi, mida on tehtud Rumeenia ühinemissettevalmistuste lõpuleviimisel, on komisjon oma 26. septembri 2006. aasta aruandes määratlenud eelkõige kohtusüsteemi ja õiguskaitseorganite usaldusväarsuse ja tõhususega seotud veel lahendamata küsimused, mille puhul on veel vaja teha täiendavaid edusamme, et tagada nende suutlikkus rakendada ja kohaldada meetmeid, mis on vastu võetud siseturu ning vabadusel, turvalisusel ning õigusel rajaneva ala loomiseks.

(5) Ühinemisakti artikliga 37 antakse komisjonile õigus võtta asjakohaseid meetmeid, kui esineb otsene oht, et Rumeenia ei täida endale võetud kohustusi, häirides sellega siseturu toimimist. Ühinemisakti artikliga 38 antakse komisjonile õigus võtta asjakohaseid meetmeid, kui Rumeenias esineb otsene tõsiste puudujääkide oht Euroopa Liidu lepingu VI jaotise ja Euroopa Ühenduse asutamislepingu IV jaotise alusel vastuvõetud õigusaktide ülevõtmisel, rakendamisel või kohaldamisel.

(6) Kuna kohtusüsteemi ja õiguskaitseorganite usaldusväarsuse ja tõhususega on seotud veel lahendamata küsimusi, tuleks luua kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide saavutamisel kohtureformi alal ning korruptsioonivastases võitluses.

[...]

(9) Käesolevat otsust tuleks muuta, kui komisjoni hinnang osutab vajadusele eesmärke muuta. Käesolev otsus tuleks tühistada, kui kõik eesmärgid on rahuldavalt täidetud.“

13 Otsuse 2006/928 artiklis 1 on ette nähtud:

„Rumeenia esitab iga aasta 31. märtsiks ja esimest korda 31. märtsiks 2007 komisjonile aruande edusammude kohta, mis on tehtud iga lisa nimetatud eesmärgi täitmiseks.

Komisjon võib igal ajal pakkuda erinevate meetmete kaudu tehnilist abi ning koguda ja vahetada eesmärke käsitlevat teavet. Lisaks sellele võib komisjon igal ajal korraldada sel otstarbel Rumeeniasse ekspertide lähetamist. Rumeenia ametiasutused pakuvad selleks vajalikku tuge.“

14 Otsuse artiklis 2 on sätestatud:

„Komisjon edastab Euroopa Parlamendile ja nõukogule oma märkused ja tähelepanekud Rumeenia aruande kohta esimest korda 2007. aasta juunis.

Komisjon esitab seejärel uue aruande vajaduse korral, kuid vähemalt iga kuue kuu järel.“

15 Otsuse artiklis 3 on sätestatud:

„Käesolev otsus jõustub vaid ühinemislepingu jõustumise korral ja selle jõustumise kuupäeval.“

16 Otsuse artikli 4 kohaselt:

„Käesolev otsus on adresseeritud kõikidele liikmesriikidele.“

17 Otsuse 2006/928 lisa on sõnastatud järgmiselt:

„Artiklis 1 osutatud eesmärgid, mille Rumeenia peab täitma:

1. Edendada [kõrgema kohtute nõukoja] suutlikkust ja usaldusväärsust, et tagada kohtumenetluste suurem läbipaistvus ja tõhusus. Jälgida uue tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku mõju ning esitada asjakohane aruanne.
2. Luua ettenähtud korras asutus, mis kontrollib majanduslike huvide deklaratsioonides esitatud andmete õigsust, vastuolusid ja võimalikke huvide konflikte, ning teeb siduvaid otsuseid, mis on aluseks võimalikele hoiatavatele sanktsioonidele.
3. Jätkata saavutatud edule toetudes kõrgemal tasemel esinevate korruptsioonijuhtumite professionaalset ja erapooletut uurimist.
4. Võtta täiendavaid meetmeid, et ennetada korruptsiooni ja võidelda selle vastu eelkõige kohalikes omavalitsustes.“

Rumeenia õigus

Rumeenia põhiseadus

18 Rumeenia põhiseaduse (Constituția României) artikli 115 lõikes 4 on ette nähtud:

„Valitsus võtab kiireloomulisi määrusi vastu üksnes erakorralistel juhtudel, mille reguleerimist ei saa edasi lükata, ning on kohustatud põhjendama nende sisu kiireloomulisust.“

19 Põhiseaduse artikli 133 lõigetes 1 ja 2 on ette nähtud:

„(1) Kõrgem kohtute nõukoda on kohtusüsteemi sõltumatuse tagaja.

(2) Kõrgem kohtute nõukoda koosneb üheksateistkümnest liikmest:

- a) 14 liiget valitakse kohtunike ja prokuröride üldkogul ja kinnitatakse ametisse senati poolt; liikmed jagunevad kahte kotta, millest esimesse kuuluvad kohtunikud ja teise prokurörid; esimene koda koosneb üheksast kohtunikust ja teine viiest prokurörist;
- b) kaks liiget on kodanikuühiskonna esindajad, õigusvaldkonna spetsialistid, kellel on kõrge kutsealane maine ja moraal ning kelle valib senat; nad osalevad üksnes täiskogu istungil;
- c) justiitsminister, kassatsioonikohtu president ja [riigi peaprokurör].“

20 Põhiseaduse artikkel 134 on sõnastatud järgmiselt:

„(1) Kõrgem kohtute nõukoda teeb Rumeenia presidendile ettepaneku nimetada kohtunikud ja prokurörid, välja arvatud praktikandid, ametisse seaduses sätestatud tingimustel.

(2) Kõrgem kohtute nõukoda täidab oma kodade kaudu kohtunike ja prokuröride distsiplinaarvastutuse valdkonnas kohtuorgani ülesandeid vastavalt oma konstitutsioonilises seaduses kehtestatud menetlusele. Neil juhtudel puudub justiitsministril, kassatsioonikohtu presidendil ja [riigi peaprokuröril] õigus hääletada.

(3) Kõrgema kohtute nõukoja distsiplinaarotsuse võib vaidlustada kassatsioonikohtus.

(4) Kõrgem kohtute nõukoda täidab ka muid ülesandeid, mis on kehtestatud tema konstitutsioonilise seadusega, et täita kohtusüsteemi sõltumatuse tagaja rolli.“

21 Põhiseaduse artikli 148 lõigetes 2–4 on sätestatud:

„(2) Pärast ühinemist muutuvad Euroopa Liidu aluslepingute sätted ja ühenduse muud siduvad õigusnormid nendega vastuolus olevate riigisiseste sätete suhtes esimuslikuks, arvestades ühinemisakti sätteid.

(3) Lõigete 1 ja 2 sätteid kohaldatakse ühinemisel *mutatis mutandis* Euroopa Liidu aluslepingute muutmise aktide suhtes.

(4) Parlament, Rumeenia president, valitsus ja õigusasutus tagavad ühinemisaktist ja lõikest 2 tulenevate kohustuste täitmise.“

Tsiviilseadustik

22 Tsiviilseadustiku (Codul civil) artikli 1381 lõikes 1 on sätestatud, et „[i]ga kahju annab õiguse hüvitisele“.

Tsiviilkohtumenetluse seadustik

23 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Codul de procedură civilă) artikli 82 lõikes 1 on sätestatud:

„Kui kohus leiab, et poole nimel tegutseva isiku esindusõigus ei ole tõendatud, annab kohus puuduste kõrvaldamiseks lühikese tähtaja. Kui puudusi ei kõrvaldata, jäetakse hagi läbi vaatamata. [...]“

24 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 208 on ette nähtud:

„(1) Kostja vastus on kohustuslik, kui seaduses ei ole sõnaselgelt sätestatud teisiti.

(2) Kui seaduses ette nähtud aja jooksul ei esita kostja oma vastust, kaotab ta õiguse esitada tõendeid ja vastuväiteid, välja arvatud avalikul huvil põhinevad vastuväited, kui seadusega ei ole ette nähtud teisiti.“

25 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 248 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Kohus teeb kõigepealt otsuse menetluslike vastuväidete ning sisulistes küsimustes esitatud vastuväidete kohta, mis muudavad tõendite kogumise või – olenevalt olukorrast – kohtuasja sisulise läbivaatamise täielikult või osaliselt üleaaruseks.“

Kriminaalmenetluse seadustik

26 Kriminaalmenetluse seadustiku (Codul de procedură penală) artiklis 539 on ette nähtud:

„(1) Igal isikul, kellelt on kriminaalmenetluse käigus õigusvastaselt võetud vabadus, on samuti õigus hüvitisele.

(2) Vabaduse õigusvastane võtmine peab olenevalt olukorrast olema tuvastatud kas prokuratuuri otsuse, õigusi ja vabadusi puudutavaid asju lahendava kohtuniku või eeluurimiskohtuniku jõustunud kohtumääruse või selle kohtu jõustunud kohtumääruse või -otsusega, kelle poole on pöördutud.“

27 Kriminaalmenetluse seadustiku artikli 541 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„(1) Kahju hüvitamise hagi võib esitada isik, kellel on selleks õigus artiklite 538 ja 539 alusel, ning pärast selle isiku surma võivad hagimenetlust jätkata või sellise hagi esitada isikud, kes olid isiku surma hetkel tema ülalpeetavad.

(2) Hagi võib esitada kuue kuu jooksul alates kuupäevast, millal jõustus kohtuotsus, prokuröri otsus või õigusasutuse määrus, millega tuvastati kohtuviga või vabaduse ebaseaduslik võtmine.“

Õigusemõistmist käsitlevad seadused

28 Õigusemõistmise sõltumatus ja tõhususe suurendamiseks võttis Rumeenia 2004. aastal läbirääkimistel Euroopa Liiduga ühinemiseks vastu kolm niinimetatud õigusemõistmist käsitlevat seadust, nimelt 28. juuni 2004. aasta seadus nr 303/2004 kohtunike ja prokuröride staatuse kohta (Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 826, 13.9.2005), 28. juuni 2004. aasta kohtute seadus nr 304/2004 (Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 827, 13.9.2005) ja 1. juuli 2004. aasta seadus nr 317/2004 kõrgema kohtute nõukoja kohta (Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 827, 13.9.2005). Aastatel 2017–2019 tehti nendesse seadustesse muudatused seaduste ja valitsuse kiireloomuliste määrustega, mis olid Rumeenia põhiseaduse artikli 115 lõike 4 alusel vastu võetud.

– Seadus nr 303/2004

29 Seadust nr 303/2004 on muu hulgas muudetud järgmiste õigusaktidega:

– 12. oktoobri 2018. aasta seadus nr 242/2018 (Legea nr. 242/2018) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 868, 15.10.2018);

– valitsuse 19. veebruari 2019. aasta kiireloomuline määrus nr 7/2019 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 7/2019) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 137, 20.2.2019; edaspidi „kiireloomuline määrus nr 7/2019“).

30 Seaduse nr 303/2004, mida on muudetud (edaspidi „muudetud seadus nr 303/2004“), artikkel 96 on sõnastatud järgmiselt:

„(1) Kohtuvigadest tingitud kahju eest vastutab riik oma varaga.

(2) Riigi vastutus on seaduses kindlaks määratud ning see ei välista nende kohtunike ja prokuröride vastutust, kes isegi juhul, kui nad ei ole enam ametis, on täitnud oma ametikohustusi pahauskselt või pannes artikli 99¹ tähenduses toime raske hooletuse.

(3) Tehtud on kohtuviga, kui:

- a) menetluses on antud korraldusi materiaalõigus- ja menetlusnormidega ilmselges vastuolus olevate menetlustoimingute tegemiseks, millega oluliselt rikutakse isiku õigusi, vabadusi ja õiguspäraseid huve, põhjustades kahju, mida ei ole võimalik hüvitada korralise või erakorralise õiguskaitsevahendiga;
- b) jõustunud on kohtuotsus, mis on tehtud ilmselges vastuolus seaduse või menetluses kogutud tõenditest tuleneva faktilise olukorraga ning kui selle kohtuotsusega rikutakse oluliselt isiku õigusi, vabadusi ja õiguspäraseid huve, põhjustades kahju, mida ei ole võimalik hüvitada korralise või erakorralise õiguskaitsevahendiga;

(4) Tsiviilkohtumenetluse seadustikus, kriminaalmenetluse seadustikus ja teistes eriseadustes võib näha ette kohtuvigade konkreetseid juhtumid.

(5) Kahjuhüvitise saamiseks saab kannatanu esitada nõude ainult riigi vastu, keda esindab rahandusministeerium. Tsiviilhagi läbivaatamise pädevus on esimese astme kohtul, kelle tööpiirkonnas asub hageja elu- või asukoht.

(6) Hüvitisena tasumisele kuuluvad summad maksab riik välja ühe aasta jooksul alates jõustunud kohtuotsuse kuulutamise kuupäevast.

(7) Kahe kuu jooksul alates sellise jõustunud kohtuotsuse kuulutamisest, mis on tehtud lõikes 6 nimetatud hagimenetluses, pöördub rahandusministeerium kohtuinspeksiooni poole, et kontrollida, kas kohtunik või prokurör on oma ametikohustuste täitmisel kohtuvea teinud pahauskselt või raske hooletuse tõttu, kasutades seejuures menetlust, mis on sätestatud seaduse nr 317/2004 (muudetud ja uuesti avaldatud) artiklis 74¹.

(8) Riik esitab rahandusministeeriumi kaudu regressihagi kohtuniku või prokuröri vastu, kui riik leiab lõikes 7 viidatud kohtuinspeksiooni nõuandva aruande ja enda hinnangu põhjal, et kohtunik või prokurör on teinud ametikohustuste täitmisel pahauskselt või raske hooletuse tõttu kohtuvea. Regressihagi esitamise tähtaeg on kuus kuud alates kohtuinspeksiooni aruande teatavaks tegemisest.

(9) Kostja elu- või asukoha tööpiirkonna Curtea de Apeli [(apellatsioonikohus)] tsiviilkolleegiumil on pädevus lahendada regressihagi esimeses astmes. Kui kohtunik või prokurör, kelle vastu regressihagi esitatakse, täidab oma ülesandeid nimetatud appellatsioonikohtus või selle kohtu juures asuvas prokuratuuris, siis esitatakse regressihagi naabruses asuvale appellatsioonikohtule, mille valib hageja.

(10) Lõike 9 kohaselt tehtud otsust on võimalik edasi kaevata Înalta Curte de Casație și Justiție [(Rumeenia kassatsioonikohus)] pädevale kolleegiumile.

(11) Kõrgem kohtute nõukoda määrab kuue kuu jooksul alates käesoleva seaduse jõustumisest kindlaks kohtunike ja prokuröride kohustusliku ametikindlustuse sõlmimise tingimused, tähtajad ja menetlused. Kindlustuse eest tasub täielikult kohtunik või prokurör ning kindlustuse puudumine ei lükka kohtuniku või prokuröri tsiviilvastutust edasi ega vähenda ega välista seda niisuguse kohtuvea korral, mis põhjustati oma ametikohustuste täitmisega pahauskselt või raske hooletusega.“

³¹ Muudetud seaduse nr 303/2004 artiklis 99¹ on sätestatud:

„(1) Kohtunik või prokurör loetakse tegutsenuks pahauskselt, kui ta teadlikult rikub materiaal- või menetlusõigusnorme eesmärgiga teist isikut kahjustada või nõustub teisele isikule kahju tekitamisega.

(2) Kohtunik või prokurör tegutseb raske hooletusega, kui ta jätab hooletult arvesse võtmata materiaal- või menetlusõiguse normid viisil, mis on oluline, ümberlückamatu ja andestamatu.“

– *Seadus nr 304/2004*

32 Seadust nr 304/2004 on muu hulgas muudetud järgmiste õigusaktidega:

- 20. juuli 2018. aasta seadus nr 207/2018 (Legea nr 207/2018; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 636, 20.7.2018), mis jõustus 23. oktoobril 2018 vastavalt selle artiklile III ja millega lisati seaduse nr 304/2004 III jaotise „Prokuratuur“ 2. peatükki 2¹ jagu „SIIJ“ ja mis sisaldab artikleid 88¹–88¹¹;
- valitsuse 10. oktoobri 2018. aasta kiireloomuline määrus nr 90/2018 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr 90/2018; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 862, 10.10.2018; edaspidi „valitsuse kiireloomuline määrus nr 90/2018“), millega muu hulgas muudeti seaduse nr 304/2004 artikli 88² lõiget 3 ja kehtestati menetlus, mis näeb ette selle seaduse artiklitest 88³–88⁵ kõrvalekalduva menetluse, selleks et ajutiselt ametisse nimetada juhtiv riigiprokurör, juhtiv riigi aseprokurör ja vähemalt üks kolmandik SIIJ-i prokuröridest;
- valitsuse 15. oktoobri 2018. aasta kiireloomuline määrus nr 92/2018 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 92/2018; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 874, 16.10.2018), millega lisati muu hulgas seaduse nr 304/2004 artiklisse 88² uus lõige 5 ja muudeti selle seaduse artikli 88⁵ lõiget 5;
- kiireloomuline määrus nr 7/2019, millega lisati muu hulgas seaduse nr 304/2004 artiklisse 88¹ lõige 6 ning selle seaduse artiklisse 88⁵ lõiked 11¹ ja 11², samuti seaduse nr 304/2004 artikli 88⁸ lõikesse 1 punkt e ja muudeti selle seaduse artikli 88⁸ lõike 1 punkti d;
- valitsuse 5. märtsi 2019. aasta kiireloomuline määrus nr 12/2019, millega muudetakse ja täiendatakse teatavaid õigusmõistmise alaseid normatiivakte (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 12/2019 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul justiției; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 185, 7.3.2019), millega lisati muu hulgas seadusesse nr 304/2004 artiklid 88¹⁰ ja 88¹¹, mis eelkõige reguleerivad kriminaalpolitseiametnike lähetamist SIIJ-i.

33 Seaduse nr 304/2004, mida on muudetud (edaspidi „muudetud seadus nr 304/2004“), artiklis 88¹ on ette nähtud:

„(1) [Kassatsioonikohtu juures asuvas prokuratuuris] asutatakse [SIIJ], kelle ainupädevusse kuulub kriminaalasjade menetlemine rikkumistes, mille on toime pannud kohtunikud ja prokurörid, kaasa arvatud sõjaväekohtunikud ja -prokurörid, ning kõrgema kohtute nõukoja liikmed.

(2) [SIIJ-i] pädevusse jäävad ka kriminaalasjad, milles lisaks lõikes 1 osutatud isikutele on esitatud süüdistus ka teistele isikutele.

[...]

(4) [SIIJ-i] juhib [SIIJ-i] juhtiv riigiprokurör, keda abistab juhtiv riigi aseprokurör, kelle nimetab nendele ametikohtadele kõrgema kohtute nõukoja täiskogu vastavalt käesolevas seaduses sätestatud.

(5) [Riigi peaprokurör] lahendab pädevuskonflikte [SIIJ-i] ja prokuratuuri muude organite või üksuste vahel.

(6) Kui kriminaalmenetluse seadustik või muud erinormid viitavad [SIIJ-i] pädevusse kuuluvate rikkumiste puhul „hierarhias kõrgemal seisvale prokurörile“, siis on selleks isikuks selle osakonna juhtiv riigiprokurör, sealhulgas otsuste puhul, mis tehti enne selle osakonna tegutsema asumist.“

34 Selle seaduse artiklis 88² on sätestatud:

- „(1) [SIIJ] tegutseb kooskõlas seaduslikkuse, erapooletuse ja hierarhilise kontrolli põhimõttega.
- (2) Prokuröride delegeerimine või lähetamine [SIIJ-i] on keelatud.
- (3) [SIIJ-i] koosseisu kuulub 15 prokuröri ametikohta.
- (4) [SIIJ-i] ametikohtade arvu võib vastavalt tegevuse mahule muuta [riigi peaprokuröri] määrusega [SIIJ-i] juhtiva riigiprokuröri taotlusel vastavalt kõrgema kohtute nõukoja täiskogu arvamusele.
- (5) [SIIJ-is] ametikohustuste täitmisel on prokuröril lähetatud prokuröri õigused vastavalt seaduses sätestatud tingimustele.“

35 Selle seaduse artikli 88³ lõikes 1 on ette nähtud:

„[SIIJ-i] juhtiva riigiprokuröri nimetab ametisse kõrgema kohtute nõukoja täiskogu pärast konkursi, mis seisneb kõnealusele juhtivale ametikohale spetsiifiliste ülesannete täitmise kohta projekti esitamises, milles hinnatakse juhtimisel pädevust, ressurside tõhusat haldamist, võimet teha otsuseid ja võtta vastutust, suhtlemisioskust ja stressitaluvust ning samuti kandidaadi kõrgeid kõlbelisi omadusi, tema tegevust prokurörina ja tema suhet sellele ametialale spetsiifiliste väärtustega, nagu õigusemõistmise sõltumatus või põhiõiguste ja -vabaduste austamine.“

36 Sama seaduse artikli 88⁴ lõikes 1 on ette nähtud:

„[SIIJ-i] juhtiva riigi aseprokuröri nimetab ametisse kõrgema kohtute nõukoja täiskogu [SIIJ-i] juba ametisse nimetatud prokuröride hulgast [SIIJ-i] juhtiva riigiprokuröri põhjendatud ettepanekul.“

37 Seaduse nr 304/2004 artikkel 88⁵ on sõnastatud järgmiselt:

„(1) [SIIJ-is] töötavad prokurörid, kelle nimetab konkursi korras ametisse kõrgema kohtute nõukoja täiskogu, arvestades ametikohtade jaotuse tabelis ette nähtud ametikohtade arvu, mis on kinnitatud kooskõlas seadusega, kolmeaastase ametiajaga, mida on võimalik pikendada maksimaalselt üheksa aastani.

(2) Konkursi viib läbi konkursi korraldamise eest vastutav komisjon, mis moodustatakse vastavalt artikli 88³ lõikele 2 ja kuhu ametiseisundist tulenevalt kuulub [SIIJ-i] juhtiv riigiprokurör.

[...]

(11) Prokurörid [SIIJ-is] nimetab ametisse kõrgema kohtute nõukoja täiskogu vabade ametikohtade arvu ulatuses ja lähtudes paremusjärjestusest.

(11¹) Käesolevas artiklis nimetatud konkursikomisjonide liikmed ei pea end taandama ning hääletavad kõrgema kohtute nõukoja täiskogus.

(11²) Artiklis 88³ sätestatud konkursikomisjonid tegutsevad artikli 88⁵ järgi õiguspäraselt vähemalt kolmeliikmelises koosseisus.

(12) [SIIJ-is] juhtiv- ja täitevülesandeid täitvate isikute ametisse nimetamise, ametis jätkamise ja ametist tagasikutsumise tingimused määratakse üksikasjalikult määruses, mille kiidab heaks kõrgema kohtute nõukoja täiskogu.“

38 Selle seaduse artiklis 88⁷ on sätestatud:

„(1) [SIIJ-is] ametisse nimetatud prokuröri võib ametist tagasi kutsuda kõrgema kohtute nõukoja täiskogu [SIIJ-i] juhtiva riigiprokuröri põhjendatud taotlusel, kui prokurör ei täida oma ametikohale spetsiifilisi ülesandeid nõuetekohaselt või kui teda on distsiplinaarkorras karistatud.

(2) Ametist tagasikutsumise korral pöördub prokurör tagasi oma algsesse prokuratuuri ja töötab samal ametiastmel ja töötasuga, mis tal oli enne või mille ta on saanud pärast ametikõrgendust seaduses ette nähtud tingimustel [SIIJ-is] töötamise ajal.“

39 Selle seaduse artikli 88⁸ lõikes 1 on ette nähtud:

„[SIIJ-i] pädevus on järgmine:

- a) menetleda tema pädevusse kuuluvates rikkumistes kriminaalasju [kriminaalmenetluse seadustikus] ette nähtud tingimustel;
- b) pöörduda kohtusse, et kohus võtaks seaduses ette nähtud meetmed ning lahendaks kohtuasju punktis a ette nähtud rikkumistes;
- c) luua ja uuendada andmebaasi oma pädevusalasse kuuluvate rikkumiste kohta;

[...]

e) täita muid seaduses ette nähtud ülesandeid.“

40 Kiireloomulise määruse nr 90/2018 artiklis II on ette nähtud:

„(1) Erandina uuesti avaldatud kohtute seaduse nr 304/2004 (hiljem muudetud ja täiendatud) artiklitest 88³–88⁵, täidavad enne [SIIJ-i] juhtiva riigiprokuröri ametikoha ja [SIIJ-i] täitevülesannetes prokuröri ametikoha täitmise konkursi lõpuleviimist ning enne nende konkursside tulemuste kinnitamist juhtiva riigiprokuröri ülesandeid ja vähemalt ühe kolmandiku prokuröride täitevülesandeid ajutiselt prokurörid, kes vastavad nendele ametikohtadele nimetamiseks seaduses ette nähtud tingimustele ja kelle valib konkursi korraldamise eest vastutav komisjon, mis on moodustatud vastavalt uuesti avaldatud seaduse nr 304/2004 (hiljem muudetud ja täiendatud) artikli 88³ lõikele 2.

(2) Lõikes 1 ette nähtud konkursi korraldamise eest vastutav komisjon valib kandidaadid välja menetluses, mis kestab viis kalendripäeva alates kuupäevast, millal kõrgema kohtute nõukoja esimees selle menetluse algatab. Konkursi korraldamise eest vastutav komisjon tegutseb vähemalt kolmeliikmelises koosseisus.

[...]

(10) [SIIJ-i] toimivaks muutmiseks eraldab [riigi peaprokurör] viie kalendripäeva jooksul alates käesoleva kiireloomulise määruse jõustumisest [SIIJ-i] toimimiseks vajalikud inimressursid ja materiaalsed vahendid, sealhulgas spetsialiseerunud abiteenistujad, ametnikud ja kriminaalpolitsei ametnikud, spetsialistid ja muude kategooriate töötajad.

(11) Alates [SIIJ-i] tööle hakkamise kuupäevast võtab nimetatud osakond üle tema pädevusse kuuluvad juhtumid, mis on pooleli Rumeenia riiklikus korruptsioonivastases direktoraadis ja prokuratuuri teistes osakondades, ning uuesti avaldatud seaduse nr 304/2004 (hiljem muudetud ja täiendatud) artikli 88¹ lõikes 1 sätestatud rikkumistega seotud juhtumid, mis on lõpetatud enne [SIIJ-i] tööle hakkamise kuupäeva.“

- 41 Erimenetluse algatamine oli vastavalt valitsuse kiireloomulise määruse nr 90/2018 põhjendustele õigustatud järgmises sõnastuses:

„Arvestades, et vastavalt seaduse nr 207/2018, millega muudetakse ja täiendatakse kohtute seadust nr 304/2004, artikli III lõikele 1 alustab „[SII] tegevust kolme kuu jooksul pärast käesoleva seaduse jõustumise kuupäeva“, s.t 23. oktoobril 2018,

kuna kõrgem kohtute nõukoda ei ole [SIII-i] tööle hakkamist puudutavat menetlust seaduses sätestatud aja jooksul kuni tänaseni lõpule viinud,

arvestades asjaolu, et seaduses on sõnaselgelt ette nähtud selle osakonna pädevus kriminaalasjade menetlemiseks kohtunike ja prokuröride, kaasa arvatud sõjaväekohtunike ja -prokuröride ning kõrgema kohtute nõukoja liikmete toime pandud rikkumistes, ning samuti asjaolu, et alates 23. oktoobrist 2018, s.o seadusega määratud kuupäevast, millal osakond alustab tööd, ei ole riiklik korrupsioonivastane amet ja teised prokuratuurid enam pädevad nende isikute toime pandud rikkumistes kriminaalasju menetlema, mis mõjutab oluliselt kohtumenetlusi selle osakonna pädevusse kuuluvates kohtuasjades ja võib tekitada institutsioonilise ummikseisu,

võttes arvesse asjaolu, et kehtiv seadus ei sisalda [SIII-i] töö alustamise konkreetsete tingimuste üleminekueskirju seaduses nr 207/2018 kehtestatud tähtaja ületamise korral, ja et on vaja võtta kiireloomulised seadusandlikud meetmed, mis näeksid ette lihtsa menetluse, millega tehakse uuesti avaldatud seaduse nr 304/2004 (hiljem muudetud ja täiendatud) artiklitest 88³–88⁵ erand, et nimetada ajutiselt ametisse juhtiv riigiprokurör, asepeaprokurör ja vähemalt üks kolmandik osakonna prokuröre, mis võimaldab osakonnal alustada tööd seaduses määratud ajal, s.o 23. oktoobril 2018,

arvestades, et eespool kirjeldatud olukord on erakorraline olukord, mille reguleerimist ei saa edasi lükata.“

– *Seadus nr 317/2004*

- 42 Seadust nr 317/2004 on muu hulgas muudetud järgmiste õigusaktidega:

– 5. septembri 2018. aasta valitsuse kiireloomuline määrus nr 77/2018 (Ordonanța de Urgență a Guvernului nr 77/2018; *Monitorul Oficial al României*, nr 767, 5.9.2018; edaspidi „kiireloomuline määrus nr 77/2018“), millega lisati selle artikli I alusel seaduse nr 317/2004 artiklisse 67 lõiked 7 ja 8;

– 4. oktoobri 2018. aasta seadus nr 234/2018 (Legea nr. 234/2018; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 850, 8.10.2018), millega muu hulgas muudeti seaduse nr 317/2004 artikleid 65 ja 67 ning lisati sellesse seadusesse artikkel 74¹;

– kiireloomuline määrus nr 7/2019.

- 43 Seaduse nr 317/2004 (enne seaduse nr 234/2018 jõustumist kehtinud redaktsioonis) artikli 65 lõigetes 1–3 oli sätestatud:

„(1) Kõrgema kohtute nõukoja juures asutatakse kohtuinspeksiooni ümberkorraldamise teel juriidilise isiku staatust omav kohtuinspeksioon asukohaga Bukarestis.

(2) Kohtuinspeksiooni juhib peainspektor, keda abistab asepeainspektor, ning nad nimetatakse ametisse kõrgema kohtute nõukoja korraldatud konkursi tulemusel.

(3) Kohtuinspektsioon tegutseb kooskõlas tegevuse sõltumatuse põhimõttega, täites seaduses sätestatud tingimustel ametisse nimetatud kohtuinspektorite kaudu analüüsi, vastavushindamise ja kontrolliga seotud ülesandeid konkreetsetes tegevusvaldkondades.“

44 Selle seaduse artikkel 67 oli sõnastatud järgmiselt:

„(1) Peainspektori ja asepeainspektori nimetab ametisse kõrgema kohtute nõukoja täiskogu ametis olevate kohtuinspektorite hulgast pärast konkurssi, mis seisneb kõnealusele ametikohale spetsiifiliste ülesannete täitmise kohta esitatavast projektist, kirjalikust eksamist, milles kontrollitakse teadmisi juhtimise, kommunikatsiooni ja personalitöö valdkonnas ning kandidaadi otsustusvõimet, vastutustundlikkust ja stressitaluvust, ning psühholoogilisest testist.

(2) Konkursi korraldab kõrgem kohtute nõukoda vastavalt kõrgema kohtute nõukoja täiskogu otsusega kinnitatud määrusele, [...].

(3) Konkurs peainspektori ja asepeainspektori ametikohale kuulutatakse välja vähemalt kolm kuud enne konkursi toimumist.

(4) Peainspektori ja asepeainspektori ametiaeg on kolm aastat ja vastavalt käesoleva artikli lõikele 1 võib seda pikendada ainult üks kord.

(5) Peainspektori ja asepeainspektori võib ametist tagandada kõrgema kohtute nõukoja täiskogu juhul, kui nad ei täida oma juhtimisülesandeid või ei täida neid nõuetekohaselt. Ametist tagandamise otsus tehakse artiklis 68 ette nähtud iga-aastase auditeerimisaruande alusel.

(6) Kõrgema kohtute nõukoja täiskogu tehtud tagandamisotsuse peale saab esitada 15 päeva jooksul alates otsuse teatavaks tegemisest apellatsioonkaebuse Înalta Curte de Casație și Justiție [(kassatsioonikohus)] haldus- ja maksukollegiumile. Apellatsioonkaebus peatab kõrgema kohtute nõukoja otsuse täitmise. Apellatsioonkaebuse kohta tehtud otsus on lõplik.

(7) Kui kohtuinspektsiooni peainspektori või, olenevalt juhust, asepeainspektori ametikoht vabaneb pärast ametiaja lõppu, siis on asendajateks nendel ametikohtadel peainspektor või, olenevalt olukorrast, asepeainspektor, kelle ametiaeg on lõppenud, kuni kuupäevani, millal see ametikoht täidetakse seaduses sätestatud tingimustel.

(8) Kui peainspektori volitused lõpevad muul põhjusel kui ametiaja lõppemine, asendab teda sellel ametikohal asepeainspektor kuni kuupäevani, mil nimetatud ametikoht täidetakse seaduses sätestatud korras. Kui asepeainspektori volitused lõpevad muul põhjusel kui ametiaja lõppemine, asendab teda sellel ametikohal peainspektori nimetatud kohtuinspektor kuni kuupäevani, mil nimetatud ametikoht täidetakse seaduses sätestatud korras.“

45 Seaduse nr 317/2004 seadusega nr 234/2018 kehtestatud redaktsioonis oli artiklis 74¹ sätestatud:

„(1) Rahandusministeeriumi taotluse alusel viib kohtuinspektsioon uuesti avaldatud, hiljem muudetud ja täiendatud seaduse nr 303/2004 artiklis 96 ette nähtud juhtudel ja tähtaegadel läbi kontrolli, et kindlaks teha, kas kohtu või prokuröri toime pandud kohtuviga tulenes tema ülesannete täitmisest pahauskselt või raske hooletusega.

(2) Lõikes 1 osutatud kontroll viiakse lõpule 30 päeva jooksul alates taotluse saamise kuupäevast. Peainspektor võib tähtaega pikendada kuni 30 päeva, kui see on põhjendatud. Kontrollimise maksimaalne aeg ei tohi ületada 120 päeva.

(3) Kontrolli viib läbi komisjon, mis koosneb kolmest kohtuinspektoriks olevast kohtunikust või kolmest kohtuinspektoriks olevast prokurörist (olenevalt asjaomase isiku ametikohast). Kui kohtuasi puudutab samal ajal kohtunikke ja prokuröre, määratakse kaks komisjoni, et erinevalt uurida faktilisi asjaolusid sõltuvalt asjaomaste isikute ametikohast.

(4) Menetluse käigus peavad uurimisalused kohtunikud ja prokurörid ilmuma kohtuistungile; igasugune keeldumine nende osalemisest või avalduse esitamisest protokollitakse nõuetekohaselt ning see ei takista kontrollimist. Asjaomasel kohtunikul või prokuröril on õigus tutvuda kõigi kontrollimenetluse toimingutega ja nõuda õigustavaid tõendeid. Inspektorid võivad ära kuulata kõik teised juhtumiga seotud isikud, kui asjaolud seda kontrolli nõuavad.

(5) Aruanne sisaldab ülevaadet läbiviidud kontrollimistest ja kogutud tõenditest, selleks et kohtuinspeksioon saaks kindlaks teha, kas kohtunik või prokurör on kohtuveani viinud teo toime pannud pahauskselt või raske hooletusega.

(6) Lõikes 1 ette nähtud kontrollimine toimub ka siis, kui kohtunik või prokurör ei ole enam ametis.

(7) Aruanne edastatakse rahandusministeeriumile ja asjaomasele kohtunikule või prokuröridele.

(8) Lõikes 5 nimetatud aruanne esitatakse peainspektorile kinnitamiseks. Viimane võib ühe korra määrata täiendava kontrolli, esitades selleks oma põhjendused. Komisjon viib täiendava kontrolli läbi 30 päeva jooksul alates kuupäevast, mil peainspektor selle määras.“

46 Kiireloomulise määruse nr 77/2018 artiklis II on täpsustatud:

„Uuesti avaldatud kõrgema kohtute nõukoja seaduse nr 317/2004 (käesoleva kiireloomulise määrusega hiljem muudetud ja täiendatud) artikli 67 lõiget 7 kohaldatakse ka olukordades, kus kohtuinspeksiooni peainspektori või asepeainspektori ametikoht on käesoleva kiireloomulise määruse jõustumise kuupäeval täitmata.“

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

Põhikohtuasjade ühised tunnused

47 Põhikohtuasjad on jätk laiaulatuslikule reformile õigusemõistmise valdkonnas ja korruptsioonivastases võitluses Rumeenias ning seda reformi jälgitakse alates 2007. aastast Euroopa Liidu tasandil otsusega 2006/928 Rumeenia ühinemisel Euroopa Liiduga kehtestatud koostöö- ja jälgimiskorra (edaspidi „KJK“) alusel.

48 Aastatel 2017–2019 muutis Rumeenia seadusandja korduvalt seadusi nr 303/2004, nr 304/2004 ja nr 317/2004. Põhikohtuasja kaebajad leiavad, et liidu õigusega on vastuolus osa neist muudatustest, eelkõige need, mis puudutavad kohtuinspeksiooni korraldust (kohtuasi C-83/19), SIIJ-i asutamist prokuratuuris (kohtuasjad C-127/19, C-195/19, C-291/19 ja C-355/19) ning kohtunike ja prokuröride isikliku vastutuse tingimusi (kohtuasi C-397/19).

49 Oma kaebuste põhjendamisel töid põhikohtuasja kaebajad esile komisjoni 25. jaanuari 2017. aasta aruande Euroopa Parlamendile ja nõukogule Rumeenias koostöö- ja jälgimiskorra raames saavutatud edusammude kohta (COM(2017) 44 final, edaspidi „KJK 2017. aasta jaanuarikuu aruanne“), 15. novembri 2017. aasta aruande (COM(2017) 751 final) ja 13. novembri 2018. aasta aruande (COM(2018) 851 final, edaspidi „KJK 2018. aasta novembrikuu aruanne“), Euroopa Nõukogu komisjoni „Demokraatia õiguse kaudu“ (Veneetsia komisjon) 20. oktoobri 2018. aasta arvamuse nr 924/2018 muudatusettepanekute kohta, mis puudutavad seadust nr 303/2004 kohtunike ja prokuröride staatuse

kohta, kohtute seadust nr 304/2004 ja seadust nr 317/2004 kõrgema kohtute nõukoja kohta (CDL-AD(2018)017), riikide korrupsioonivastase ühenduse (GRECO) 23. märtsi 2018. aasta aruande Rumeenia kohta (Greco-AdHocRep(2018)2), Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (CCJE) 25. aprilli 2019. aasta arvamuse (CCJE-BU(2019)4) ja Euroopa prokuröride konsultatiivkomitee 16. mai 2019. aasta arvamuse (CCPE-BU(2019)3). Nimelt on kaebajad seisukohal, et need aruanded ja arvamused sisaldavad Rumeenia poolt aastatel 2017–2019 vastu võetud sätete suhtes kriitikat korrupsioonivastase võitluse ja kohtuvõimu sõltumatuse tagamise tõhususe kohta ning neis sõnastatakse soovitusel nende sätete muutmiseks, peatamiseks või tühistamiseks.

- 50 Eelotsusetaotlused esitanud kohtutel on selles osas kahtlused KJK laadi ja õiguslike tagajärgede ning KJK alusel komisjoni koostatud aruannete ulatuse suhtes. Sisuliselt märgivad nad, et ühinemisakti artiklite 37 ja 38 alusel kehtestatud KJK eesmärk on heastada Rumeenias kohtukorralduse ja korrupsioonivastase võitluse valdkonnas läbiviidud reformide ebapiisavus, selleks et riik saaks täita liikmesriigi staatusest tulenevaid kohustusi. Nad lisavad, et KJK raames komisjoni koostatud aruannete eesmärk on eelkõige suunata Rumeenia ametiasutuste jõupingutusi ning need sisaldavad konkreetseid nõudeid ja soovitusi. Eelotsusetaotlused esitanud kohtute arvates tuleb selle korra sisu, õiguslikku laadi ja kestust pidada ühinemislepingu kohaldamisalasse kuuluvaks, mistõttu nendessamades aruannetes esitatud nõuded peaksid olema Rumeeniale kohustuslikud.
- 51 Selles kontekstis viitavad eelotsusetaotluse esitanud kohtud mitmele Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) kohtuotsusele, mis käsitlesid neid küsimusi, sealhulgas 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus nr 104. Selle kohtuotsuse kohaselt ei ole liidu õigus esimuslik Rumeenia põhiseadusliku korra suhtes ning otsus 2006/928 ei saa olla võrdlusnormiks põhiseaduse artikli 148 kohase põhiseaduslikkuse kontrolli käigus, kuna see otsus võeti vastu enne Rumeenia ühinemist liiduga ning Euroopa Kohus ei ole seda kuidagi tõlgendanud küsimuses, kas selle sisu, õiguslik laad ja kestus kuuluvad ühinemislepingu reguleerimisalasse.

Kohtuasi C-83/19

- 52 Rumeenia kohtunike foorum pöördus 27. augustil 2018 registreeritud taotlusega kohtuinspektsiooni, paludes väljastada statistilist teavet viimase tegevuse kohta ajavahemikul 2014–2018, eelkõige mis puudutab algatatud distsiplinaarmenetluste arvu, nende algatamise põhjuseid ja nende tulemusi ning kohtuinspektsiooni ja Serviciul Român de Informații (Rumeenia luureteenistus) vahel sõlmitud koostöökokkulepet ning luureteenistuse osalemist läbiviidud menetlustes.
- 53 Rumeenia kohtunike foorum leidis, et kuna kohtuinspektsioon vastas sellele avalikku huvi pakkuvat teavet käsitlevale taotlusele vaid osaliselt, siis ei täitnud ta oma seadusest tulenevaid kohustusi, ning seetõttu esitas Rumeenia kohtunike foorum 24. septembril 2018 Tribunalul Oltil (Olti esimese astme kohus, Rumeenia) kaebuse, milles palus teha kohtuinspektsioonile ettekirjutus kõnealuse teabe väljastamiseks.
- 54 Kohtuinspektsioon esitas 26. oktoobril 2018 sellele kohtule kostja vastuse, milles ta kinnitas, et subjektiivseid õigusi, mis Rumeenia kohtunike foorumil on tulenevalt 12. oktoobri 2001. aasta seadusest nr 544/2001 avalikku huvi pakkuva teabega tutvumise kohta (lege nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 663, 23.10.2001), ei ole rikutud ning kaebus tuleb jätta rahuldamata. Kostja vastuse allkirjastas kohtuinspektsiooni peainspektor Lucian Netejoru.
- 55 Rumeenia kohtunike foorum esitas oma repliigis vastuväite, mille kohaselt kostja vastusele alla kirjutanud isik ei ole tõendanud, et tal on õigus esindada kohtuinspektsiooni. Ta selgitas, et kuigi L. Netejoru oli tõesti määratud kohtuinspektsiooni peainspektoriks kõrgema kohtute nõukoja 30. juuni 2015. aasta täiskogu otsusega alates 1. septembrist 2015, lõppes tema ametiaeg, mille kestus oli kolm aastat, 31. augustil 2018 ehk kostja vastuse esitamise kuupäevast varasemal kuupäeval.

- 56 Rumeenia kohtunike foorumi arvates näeb seaduse nr 317/2004 artikli 67 lõige 7 tõesti ette, et kui ametiaja lõppemise tõttu vabaneb peainspektori ametikoht, töötab sellel ametikohal asendajana peainspektor – kelle volitused on lõppenud – kuni selle ametikoha täitmiseni seaduses ette nähtud tingimustel. Need sätted, mis tulenevad kiireloomulisest määrusest nr 77/2018, on siiski põhiseadusega vastuolus, kuna need riivavad kõrgema kohtute nõukoja pädevust, mis tuleneb tema rollist tagada põhiseaduse artikli 133 lõikes 1 sätestatud kohtusüsteemi sõltumatus kohtuinspektsiooni peainspektori ja asepeainspektori nimetamisel ning juhul, kui need ametikohad on vabanenud, nende asendajate määramisel. Pealegi võeti see kiireloomuline määrus vastu selleks, et võimaldada konkreetsete isikute ametisse nimetamist, nagu nähtub selle määruse põhjendustest.
- 57 Rumeenia kohtunike foorum lisas, et arvestades kohtuinspektsiooni peainspektori ja asepeainspektori laia pädevust, rikub kiireloomuline määrus nr 77/2018 kohtunike sõltumatuse põhimõtet, mille tagamine on Euroopa Kohtu praktika kohaselt kohtuniku pädevusele omane ja nõutav ELL artikli 19 alusel, mida kinnitab KJK 2018. aasta novembrikuu aruanne. Peainspektori ja asepeainspektori pädevusse kuulub nimelt kohtuinspektorite valiku kontrollimine, juhtimisülesannetega kohtuinspektorite nimetamine, järelevalve üle kontrolli tegemine ja distsiplinaarmenetluse läbiviimine.
- 58 Rumeenia kohtunike foorum järeldas sellest, et kuna kostja vastusele on alla kirjutanud isik, kes nimetati kohtuinspektsiooni peainspektori ametikohale liidu õigusega vastuolus olevate põhiseaduse sätete alusel, tuleb see vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku asjakohastele sätetele toimikust kõrvaldada.
- 59 Kohtuinspektsioon vastas, et L. Netejorul oli seaduse alusel õigus esindada teda kõrgema kohtute nõukoja täiskogu 30. juuni 2015. aasta otsuse ja seaduse nr 317/2004 artikli 67 lõike 7 alusel.
- 60 Tribunalul Olt (Olti esimese astme kohus) märgib, et Rumeenia kohtunike foorumi kaalutlused tõstatavad küsimuse, kas kohtute sõltumatuse nõue kohustab liikmesriike võtma vajalikke meetmeid, et tagada liidu õigusega hõlmatud valdkondades tõhus kohtulik kaitse, nimelt tagada kohtunikke puudutava distsiplinaarmenetluse sõltumatus, välistades kõik sellise menetluse poliitilise mõjutamisega seotud riskid, mis võivad tuleneda sellest, kui valitsus otse – kas või ajutiselt – nimetab ametisse selle organi juhtkonna, kelle ülesanne on kõnealune menetlus läbi viia.
- 61 Selles kontekstis on oluline selgitada KJK alusel komisjoni koostatud aruannete staatust ja õiguslikke tagajärgi, selleks et eelotsusetaotluse esitanud kohus saaks teha otsuse menetlusliku vastuväite kohta, et kostja vastusele alla kirjutanud isik ei saa põhikohtuasja vastustajat esindada, ning selle kohta, kuidas seda vastust ning selle poole esitatud tõendeid ja vastuväiteid tuleb lahendada. Kui Euroopa Kohus peaks otsustama, et KJK on kohustuslik ja liidu esmase õigusega on vastuolus selliste õigusnormide vastuvõtmine nagu kiireloomulise määruse nr 77/2018 sätted, siis oleks kohtuinspektsiooni esindamine olnud kostja vastuse esitamise ajal ilma õigusliku aluseta hoolimata sellest, et hiljem võeti vastu kõrgema kohtute nõukoja täiskogu otsus nimetada L. Netejoru kohtuinspektsiooni peainspektori ametikohale.
- 62 Neil asjaoludel otsustas Tribunalul Olt (Olti esimese astme kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK-d] tuleb käsitada liidu institutsiooni õigusaktina ELL artikli 267 tähenduses, mida [Euroopa Kohus] on pädev tõlgendama?
2. Kas otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK] sisu, iseloom ja ajaline kestus kuuluvad [ühinemislepingu] kohaldamisalasse? Kas nimetatud korra raames koostatud aruannetes esitatud nõuded on Rumeenia jaoks kohustuslikud?

3. Kas ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et see kohustab liikmesriike kehtestama vajalikud meetmed selleks, et tagada liidu õigusega hõlmatud valdkondades tõhus kohtulik kaitse, nimelt sõltumatu distsiplinaarmenetluse tagatiseid Rumeenia kohtunike jaoks, kõrvaldades kõik niisuguste menetluste käigu poliitilise mõjutamise riskid, näiteks selle, et [kohtuinspektsiooni] juhtkonna nimetab kas või ajutiselt ametisse otseselt valitsus?
 4. Kas ELL artiklit 2 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud [kohtuinspektsiooni] juhtkonna kas või ajutiselt otse valitsuse poolt ametisse nimetamise menetluste puhul kinni pidama õigusriigi kriteeriumidest, mida nõutakse ka otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK] raames koostatud aruannetes?“
- 63 Kohtuinspektsiooni taotlusel saatis Curtea de Apel Craiova (Craiova apellatsioonikohus, Rumeenia) 8. veebruari 2019. aasta kohtumäärusega põhikohtuasja Tribunalul Mehedințisse (Mehedinți esimese astme kohus, Rumeenia), jättes tehtud menetlustoimingud samas jõusse.
- 64 Neil asjaoludel otsustas Tribunalul Olt (Olti esimese astme kohus) 12. veebruari 2019. aasta kohtumäärusega end põhikohtuasjas taandada, saata toimik Tribunalul Mehedințile (Mehedinți esimese astme kohus) ja teavitada sellest asjaolust Euroopa Kohut, täpsustades samas, et viimasele on endiselt esitatud eelotsusetaotlus.

Kohtuasi C-127/19

- 65 Rumeenia kohtunike foorum ja Prokuröride staatuse kaitse liikumine esitasid 13. detsembril 2018 Curtea de Apel Pitești (Pitești apellatsioonikohus, Rumeenia) kaebuse, milles palusid tühistada kõrgema kohtute nõukoja täiskogu 19. septembri 2018. aasta otsused nr 910 ja 911, millega kiideti vastavalt heaks SIIJ-is juhtival kohal olevate prokuröride ametisse nimetamise ja ametist tagandamise eeskirjad ning SIIJ-is täidesaatval ametikohal olevate prokuröride ametisse nimetamise, ametiülesannete täitmise jätkamise ja ametist tagandamise eeskirjad. Oma kaebuse põhjendamiseks väidavad need ühingud, et nimetatud otsused rikuvad eelkõige Rumeenia põhiseaduse artiklit 148, mille kohaselt peab Rumeenia täitma kohustusi, mis tulenevad aluslepingutest, mille osaline ta on.
- 66 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et põhikohtuasjas kõne all olevad otsused on õigustloovad haldusaktid ja et need võeti vastu muudetud seaduse nr 304/2004 artikli 88⁵ lõike 12 alusel, mis tuleneb seadusest nr 207/2018. Mis puudutab SIIJ-i asutamist, siis Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) lükkas oma 23. jaanuari 2018. aasta kohtuotsuses nr 33 tagasi väited, milles paluti tuvastada, et SIIJ-i asutamine on vastuolus liidu õigusega ja seega Rumeenia põhiseaduse artiklist 148 tulenevate kohustustega, kuna nende väidete põhjendamiseks ei saa tulemuslikult tugineda ühelegi siduvale liidu aktile.
- 67 Põhikohtuasja kaebajad, kes tuginevad käesoleva kohtuotsuse punktis 49 viidatud aruannetele ja arvamustele, leiavad siiski, et SIIJ-i asutamine kui selline, nagu ka selle toimimise ning prokuröride ametisse nimetamise ja ametist vabastamise kord, on vastuolus liidu õigusega, eelkõige KJK-st tulenevate nõuetega.
- 68 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kuigi KJK ja selle korra raames komisjoni koostatud aruanded tekitavad kohustuse, mida Rumeenia riik peab järgima, on selline kohustus ka haldusastutel, nagu kõrgemal kohtute nõukojal, kui ta võtab vastu sellised tuletatud õigusnormid, nagu on kirjeldatud käesoleva kohtuotsuse punktis 65, ning liikmesriikide kohtutel. Võttes aga arvesse eelkõige käesoleva kohtuotsuse punktis 66 mainitud Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtupraktika arengut, on põhikohtuasja lahendamiseks vaja selgitada KJK ja selle alusel vastu võetud aruannete olemust ja õiguslikke tagajärgi.

- 69 Lisaks on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlused, et SIIJ-i käsitlevad riigisisised õigusnormid on vastuolus liidu õiguse põhimõtetega, eelkõige õigusriigi, lojaalse koostöö ja kohtute sõltumatuse põhimõttega. Eelkõige võidakse SIIJ-i kuritarvitada eesmärgiga spetsialiseerunud prokuratuuridest kõrvaldada korrupsioonivastase võitluse valdkonnas pooleliolevad tundlikud toimikud ja takistada seeläbi korrupsioonivastase võitluse tõhusust.
- 70 Neil asjaoludel otsustas Curtea de Apel Pitești (Pitești apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK-d] tuleb käsitada liidu institutsiooni õigusaktina ELTL artikli 267 tähenduses, mida [Euroopa Kohus] on pädev tõlgendama?
 2. Kas otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK] sisu, iseloom ja ajaline kestus kuuluvad [ühinemislepingu] kohaldamisalasse? Kas nimetatud korra raames koostatud aruannetes esitatud nõuded on Rumeenia jaoks kohustuslikud?
 3. Kas ELL artiklit 2 koostoimes artikli 4 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohustus järgida õigusriigi põhimõtteid hõlmab ka nõuet, et Rumeenia järgiks nõudeid, mis on esitatud aruannetes, mis on välja töötatud otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK] raames?
 4. Kas ELL artikliga 2, täpsemini kohustusega austada õigusriigi väärtusi on vastuolus õigusakt, millega luuakse [SIIJ] [kassatsioonikohtu juures asuvas prokuratuuris] ja korraldatakse seda, kuna see õigusakt võimaldab avaldada kohtunikele ja prokuröridele kaudset survet?
 5. Kas ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja [harta] artiklis 47 sätestatud kohtunike sõltumatuse põhimõttega, nagu seda on tõlgendatud Euroopa Liidu Kohtu praktikas (27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117), on vastuolus [SIIJ-i] loomine [kassatsioonikohtu juures asuvas prokuratuuris], arvestades [SIIJ-i] kuuluvate prokuröride ametisse nimetamise/ametist tagandamise korda, selles osakonnas ülesannete täitmise korda ja pädevuse määramise viisi seoses ametikohtade piiratud arvuga selles osakonnas?“
- 71 Curtea de Apel Pitești (Pitești apellatsioonikohus) teatas 15. juuni 2020. aasta kirjas, mis saabus Euroopa Kohtusse 1. juulil 2020, viimati nimetatule, et Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) saatis 10. juuni 2019. aasta kohtumäärusega põhikohtuasja kõrgema kohtute nõukoja taotlusel Curtea de Apel Alba Iulia (Alba Iulia apellatsioonikohus, Rumeenia). Selles kirjas täpsustati, et Curtea de Apel Pitești tehtud menetlustoimingud jäävad jõusse.

Kohtuasi C-195/19

- 72 PJ esitas Curtea de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus, Rumeenia) prokuratuurile QK vastu kaebuse ametiseisundi kuritarvitamise tõttu. PJ põhjendas oma kaebust sellega, et QK oli kohtuniku ülesannete täitmisel pannud toime kuriteo, kuna ta jättis põhjendamata tõttu rahuldamata taotluse maksuvaidluses maksuametiga, ilma et ta oleks täitnud oma seadusest tulenevat kohustust põhjendada oma otsust 30 päeva jooksul pärast selle väljakuulutamist. PJ väitis ka, et põhjenduste puudumine takistas tal kasutada selle otsuse vastu õiguskaitsevahendeid.
- 73 Pärast seda, kui kaebust menetlev prokurör oli kõigepealt 28. septembri 2018. aasta määrusega otsustanud algatada QK suhtes kriminaalmenetluse, lõpetas ta 1. oktoobri 2018. aasta kohtumäärusega lõpuks kriminaalmenetluse, kuna väidetav ametiseisundi kuritarvitamine ei olnud tõendatud.
- 74 PJ esitas prokuröri määruse peale 18. oktoobril 2018 vaide.

- 75 Vastavalt muudetud seaduse nr 304/2004 artiklile 88¹ koostoimes seaduse nr 207/2018 artikliga III saatis Curtea de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus) prokuratuur 24. oktoobril 2018 vaide edasi SIIJ-ile, kuna see puudutas kohtunikku.
- 76 Kuna selle osakonna asepeaprokurör jättis vaide põhjendamata tõttu rahuldamata, esitas PJ kaebuse Curtea de Apel Bucureștile (Bukaresti apellatsioonikohus).
- 77 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et juhul kui ta rahuldab PJ-i kaebuse, peab ta kohtuasja tagastama SIIJ-ile, mistõttu tekib küsimus, kas SIIJ-i asutanud riigisised õigusnormid on liidu õigusega kooskõlas. Kui vastus sellele küsimusele on eitav, tuleb tunnistada tühiseks kõik toimingud, mille SIIJ on põhikohtuasjas teinud. Euroopa Kohtu tõlgendust tuleb arvesse võtta ka PJ-i kaebuse lahendamiseks pädeva prokuratuuri tulevase üksuse kindlaksmääramisel.
- 78 Selles kontekstis on KJK 2018. aasta novembrikuu aruande järeldusi arvestades oluline analüüsida KJK õiguslikke tagajärgi, sest juhul kui see kord on Rumeeniale kohustuslik, tuleks SIIJ-i asutamist käsitlevate riigiseste õigusnormide kohaldamine peatada. Sõltumata selle korra kohustuslikkusest, tekib üldisemalt küsimus, kas ELTL artikli 67 lõikega 1, ELL artikli 2 esimese lausega ja ELL artikli 9 esimese lausega on vastuolus sellise osakonna loomine, nagu on SIIJ, mis on ainupädev uurima igat tüüpi rikkumisi, mille on toime pannud prokurörid või kohtunikud. Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et ta nõustub täielikult hinnangutega, mis sisalduvad Veneetsia komisjoni arvamuses, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 49.
- 79 Lõpuks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et võttes arvesse käesoleva kohtuotsuse punktis 51 viidatud Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtupraktikat, esineb suur oht, et Euroopa Kohtu vastustel nendele küsimustele puudub riigisiseses õiguses toime.
- 80 Neil asjaoludel otsustas Curtea de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK] ja selle korra raames koostatud aruannetes esitatud nõuded on Rumeenia jaoks kohustuslikud?
2. Kas ELTL artikli 67 lõikega 1 ning ELL artikli 2 esimese lausega ja artikli 9 esimese lausega on vastuolus liikmesriigi õigusnorm, millega asutatakse prokuratuuri osakond, mis on ainupädev uurima igat tüüpi rikkumisi, mille on toime pannud kohtunikud või prokurörid?
3. Kas [liidu] õiguse esimese põhimõttega, mis on sedastatud 15. juuli 1964. aasta kohtuotsuses Costa (6/64, EU:C:1964:66) ja Euroopa Kohtu edasises väljakujunenud praktikas, on vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mis võimaldab sellisel poliitilis-juriidilisel institutsioonil nagu Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) eespool nimetatud põhimõtet rikkuda otsustega, mille vastu ei ole ühtegi õiguskaitsevahendit?“

Kohtuasi C-291/19

- 81 SO esitas 2015. aasta detsembris ja 2016. aasta veebruaris kaebuse mitme prokuröri ja kohtuniku vastu ametiseisundi kuritarvitamise ja kuritegelikkuse ühendusse kuulumise tõttu. Need kaebused registreeris Direcția Națională Anticorupție (DNA) (Rumeenia riiklik korruptsioonivastane direktoraat) korruptsioonisüütegudega võrdsustatud rikkumiste vastase võitluse osakond, mis allub Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) prokuratuurile.
- 82 Selles osakonnas pädev prokurör lõpetas 8. septembri 2017. aasta määrusega nende kaebuste menetlemise. Selle määruse peale esitatud vaie jäeti osakonna juhtiva riigiprokuröri 20. oktoobri 2017. aasta määrusega rahuldamata.

- 83 SO esitas nende määruste peale kaebuse Curtea de Apel Constanța (Constanța apellatsioonikohus, Rumeenia). Kuna viimane eitas oma kohtualluvust, edastati kaebus Curtea de Apel Brașovile (Brașovi apellatsioonikohus, Rumeenia).
- 84 Selles menetluses esindas prokuratuuri esialgu DNA Brașovi piirkondliku teenistuse prokurör. Kuna seadustes muudeti kohtute süsteemis toime pandud rikkumiste menetleja pädevust, esindas prokuratuuri alates 1. märtsist 2019 Curtea de Apel Brașovi (Brașovi apellatsioonikohus) prokuratuuri prokurör.
- 85 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et põhikohtuasja menetlus tähendab nii kriminaalmenetluse staadiumis kui ka kohtumenetluse staadiumis SIIJ-i prokuröride osalemist, kuna juhul, kui ta leiab, et SO kaebus on põhjendatud, peab ta saatma asja kriminaalmenetluse läbiviimiseks tagasi sellesse osakonda. Seega leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et vajalik on analüüsida, kas SIIJ-i asutanud riigisiseseid õigusnormid on liidu õigusnormidega kooskõlas.
- 86 Sellega seoses tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul kõigepealt küsimus otsuse 2006/928 ja sellega kehtestatud KJK õigusliku ulatuse kohta. Ta märgib lisaks, et KJK 2017. aasta jaanuarikuu ja 2018. aasta novembrikuu aruanded ning nendes viidatud muud aruanded ja arvamused olid väga kriitilised SIIJ-i loomise suhtes. Seega juhul, kui KJK on Rumeeniale kohustuslik, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastama, et selle osakonna asutanud riigisiseste õigusnormide kohaldamine on või peab olema peatatud.
- 87 Seejärel küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus igal juhul, kas SIIJ-i asutamine on kooskõlas põhimõtetega, mis on aluseks liidu õiguskorrale, nagu õigusriigi, lojaalse koostöö ja kohtunike sõltumatuse põhimõte. Selles viimases küsimuses rõhutab ta, et kuna kohtuniku või prokuröri suhtes kriminaalmenetluse alustamine võib viia tema ametist kõrvaldamiseni, võib SIIJ-i olemasolu – arvestades tema ülesehitust ja toimimist – pidada surveteguriks, mis võib mõjutada kohtusüsteemi sõltumatust.
- 88 Lisaks ei anna juhtiva riigiprokuröri ja veel SIIJ-i 14 prokuröri ametisse nimetamise kord erapooletuse nõuet arvestades piisavalt tagatisi, mis võiks mõjutada SIIJ-i tegevust. Seadusesse nr 304/2004 kiireloomulise määrusega nr 7/2019 tehtud viimaste muudatuste praktiline tagajärg on see, et SIIJ jäetakse peaprokuröri pädevusalast välja.
- 89 Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et kuigi SIIJ koosneb ainult 15 prokurörist, on tal ainupädevus kriminaalmenetlustes, mis ei ole algatatud mitte ainult kohtunike ja prokuröride vastu, vaid ka kõigi isikute vastu kohtuasjades, milles on kahtlustatav kohtunik või prokurör, see tähendab suurt hulka kohtuasju, mille puhul on vaja läbi viia minimaalne uurimine. Kuni SIIJ-i loomiseni vaatasid kriminaalmenetluse algatamise aluseks olla võivaid kaebusi läbi rohkem kui 150 prokuröri, kes kuulusid prokuratuuri paljudesse harudesse, nagu erinevate apellatsioonikohtute juures olevad prokuratuurid ning Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) juures asuv prokuratuur, DNA ja Direcția de Investigare a Infraacțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT) (organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi uurimise direktoraat, Rumeenia). Seega tuleb uurida selle koja võimet lahendada tema menetluses olevaid kohtuasju nõuetekohaselt ja mõistliku aja jooksul.
- 90 Neil asjaoludel otsustas Curtea de Apel Brașov (Brașovi apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK-d] tuleb käsitada liidu institutsiooni õigusaktina ELTL artikli 267 tähenduses, mida [Euroopa Kohus] on pädev tõlgendama?
 2. Kas selle korra raames koostatud aruannetes esitatud nõuded on Rumeeniale kohustuslikud, eelkõige (kuid mitte ainult) mis puudutab vajadust teha õigusaktides muudatusi, mis on kooskõlas [KJK] järelduste ning Veneetsia komisjoni ja [GRECO] soovitustega?

3. Kas ELL artiklit 2 koostoimes artikli 4 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohustus järgida õigusriigi põhimõtteid hõlmab ka nõuet, et Rumeenia järgiks nõudeid, mis on esitatud aruannetes, mis on välja töötatud [otsusega 2006/928] kehtestatud [KJK] raames?
4. Kas ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja [harta] artiklis 47 sätestatud kohtunike sõltumatuse põhimõttega, tõlgendatuna [Euroopa Kohtu] praktikast (27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117) lähtudes, on vastuolus see, kui Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) juures tegutseva prokuratuuri koosseisus luuakse [SIIJ], võttes arvesse [SIIJ-i] kuuluvate prokuröride ametisse nimetamise ja ametist tagandamise korda, [SIIJ-is] tegutsemise viisi ja volituste andmist reguleerivat korda seoses sellega, kui vähe ametikohti [SIIJ-i] struktuuris on?
5. Kas [harta] artikli 47 [teise lõiguga], mis käsitleb õigust õiglasele kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul, on vastuolus see, kui Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) juures tegutseva prokuratuuri koosseisus luuakse [SIIJ], võttes arvesse [SIIJ-is] tegutsemise viisi ja volituste andmist reguleerivat korda seoses sellega, kui vähe ametikohti [SIIJ-i] struktuuris on?“

Kohtuasi C-355/19

- 91 Rumeenia kohtunike foorum, Prokuröride staatuse kaitse liikumine ja OL pöördusid 23. jaanuaril 2019 kaebusega Curtea de Apel Pitești (Pitești apellatsioonikohus) poole, paludes tühistada peaprokuröri 23. oktoobri 2018. aasta määruse SIIJ-i struktuuri ja tegevuse kohta. See määrus oli vastu võetud seaduse nr 207/2018 ja kiireloomulise määruse nr 90/2018 rakendamiseks ning puudutab SIIJ-i struktuuri ja tegevust.
- 92 Oma kaebuse põhjenduseks leiavad põhikohtuasja kaebajad, kes viitavad käesoleva kohtuotsuse punktis 49 nimetatud aruannetele ja arvamustele, et SIIJ-i asutamine – niivõrd kui võrd see takistab võitlust korruptsiooniga ja kujutab endast kohtunike ja prokuröride hirmutamist vahendit – on vastuolus KJK-st tulenevate nõuetega, mis puudutavad õigusriigi, lojaalse koostöö ja kohtunike sõltumatuse põhimõtte järgimist, ning üldisemalt ELL artikli 2 ja artikli 19 lõike 1 teise lõigu nõuetega.
- 93 Tuletades meelde, et DNA oli saavutanud märkimisväärseid tulemusi korruptsioonivastase võitluse valdkonnas, märgivad põhikohtuasja kaebajad, et SIIJ-i loomine võib need tulemused kahtluse alla seada, sest nüüdsest suunatakse kõik kohtunikke ja prokuröre puudutavad korruptsiooniasjad sellesse osakonda, ilma et tema koosseisu kuuluvatel prokuröridel oleks selles valdkonnas spetsiifiline pädevus. Lisaks võivad need kohtuasjade suunamised tekitada pädevuskonflikte selles valdkonnas spetsialiseerunud osakondadega, milleks on DNA ja DIICOT. Lõpuks ei võimalda SIIJ-i prokuröride arvu piiramine 15 prokuröri viimasel läbi vaadata kõiki igal aastal kohtunike ja prokuröride peale esitatud kaebusi. Rumeenia seadusandja lõi seega eriti halvasti mehitatud struktuuri, võrreldes talle antud pädevuse ja tema käsitletavate asjade olulisusega, mis nõrgestab selle struktuuri nõuetekohast toimimist ja funktsionaalset sõltumatust.
- 94 Neil asjaoludel otsustas Curtea de Apel Pitești (Pitești apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
 - „1. Kas otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK-d] tuleb käsitada liidu institutsiooni õigusaktina ELTL artikli 267 tähenduses, mida [Euroopa Kohus] on pädev tõlgendama?
 2. Kas otsusega [2006/928] loodud [KJK] sisu, laad ja ajaline kestus kuuluvad [ühinemislepingu] kohaldamisalasse? Kas nimetatud korra raames koostatud aruannetes esitatud nõuded on Rumeeniale kohustuslikud?

3. Kas ELL artiklit 2 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud järgima õigusriigi kriteeriume, mida kohustavad järgima ka otsusega [2006/928] loodud [KJK] raames koostatud aruanded, juhul kui kiireloomuliselt luuakse prokuratuuri osakond, mille ainupädevuses on uurida kohtunike ja prokuröride toime pandud rikkumisi, sest see tekitab seoses korrupsioonivastase võitlusega konkreetse probleemi, kuna seda on võimalik kasutada täiendava vahendina, millega mõjutada ja survestada kohtunikke ja prokuröre?
4. Kas ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud võtma meetmed, mis on vajalikud, et tagada tõhus kohtulik kaitse valdkondades, mida reguleerib liidu õigus, kõrvaldades igasuguse ohu, et kohtunike ja prokuröride suhtes algatatud kriminaalmenetlusi mõjutatakse poliitiliselt, juhul kui kiireloomuliselt luuakse prokuratuuri osakond, mille ainupädevuses on uurida kohtusüsteemis toime pandud süütegusid, sest see tekitab seoses korrupsioonivastase võitlusega konkreetse probleemi, kuna seda on võimalik kasutada täiendava vahendina, millega mõjutada ja survestada kohtunikke ja prokuröre?“

Kohtuasi C-397/19

- 95 AX esitas 3. jaanuaril 2019 Tribunalul București (Bukaresti esimese astme kohus, Rumeenia) kaebuse, mis põhines eelkõige tsiviilseadustiku artiklil 1381 ning kriminaalmenetluse seadustiku artiklidel 9 ja 539 ning milles ta palus kohtul Rumeenia riigilt tema kasuks välja mõista hüvitis varalise ja mittevaralise kahju eest, mis on talle tekkinud kriminaalasjas süüdimõistmise ning kinnipidamismeetmete ja õigusvastaste vabadust piiravate meetmete tõttu.
- 96 AX põhjendas oma kaebust sellega, et Tribunalul București (Bukaresti esimese astme kohus) mõistis talle 13. juuni 2017. aasta kohtuotsusega nelja aasta pikkuse tingimisi vangistuse vältava maksupettuse eest ning kõrvalkaristuse ja lisakaristuse, mõistis temalt solidaarselt hüvitisena välja 1 642 970 Rumeenia leud (RON) (ligikaudu 336 000 eurot) tsiviilhagejaks oleva poole kasuks ning arestis hagi tagamiseks kogu tema senise ja tulevikus omandatava vallas- ja kinnisvara. Lisaks oli AX ajavahemikus 21. jaanuarist 2015 kuni 21. oktoobrini 2015 kinni peetud, eelvangistuses ja tema suhtes oli kohaldatud elukohast lahkumise keeldu. Seejärel tuvastas aga Curtea de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus), et ta ei ole toime pannud rikkumist, mille eest ta oli süüdi mõistetud, ning tühistas tema vara arestimise.
- 97 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et kaebus tekitab küsimusi KJK raames komisjoni koostatud aruannete staatuse ja õigusliku mõju kohta ning selle kohta, kas liidu esmase õigusega on vastuolus sellised riigisisised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuna need võivad kahjustada kohtunike ja prokuröride sõltumatust.
- 98 Mis puudutab liikmesriigi kohtute sõltumatust, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et see sõltumatus peab olema tagatud vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule. Kohtuveast põhjustatud kahju hüvitamist käsitlevad normid võivad aga kahju hüvitamise menetluse korra tõttu rikkuda võistlevuse põhimõtet ja kõnealuse kohtuniku või prokuröri kaitseõigusi, kuna kohtuviga on võimalik tuvastada esimeses menetluses, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ilma et kohtunik või prokurör oleks ära kuulatud või tal oleks õigus kohtuvea olemasolu vaidlustada menetluses, mis seejärel on regressihagi alusel tema vastu algatatud. Lisaks on küsimus, kas kohtunik või prokurör tegi vea pahauskselt või raske hooletusega, jäetud riigi hinnata, kuna kohtunikul või prokuröril on vaid piiratud võimalus vaielda vastu riigi või kohtuinspektsiooni süüdistustele, mis eelkõige võib kahjustada kohtuvõimu sõltumatuse põhimõtet, mis on õigusriigi üks alustest.

99 Neil asjaoludel otsustas Tribunalul București (Bukaresti esimese astme kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas otsusega [2006/928] kehtestatud [KJK-d] tuleb käsitada liidu institutsiooni õigusaktina ELTL artikli 267 tähenduses, mida [Euroopa Kohus] on pädev tõlgendama?
2. Kas otsusega [2006/928] loodud [KJK] kujutab endast [ühinemislepingu] lahutamatu osa ning seda tuleb tõlgendada ja kohaldada, lähtudes sellest lepingust? Kas selle korra raames välja töötatud aruannetes sätestatud nõuded on Rumeenia riigile siduvad, ning kui see on nii, siis kas riigisisene kohus, kelle ülesanne on oma pädevuse raames liidu õigusnorme kohaldada, on kohustatud tagama nende õigusnormide kohaldamise, keeldudes käsitletaval juhul oma algatusel niisuguste riigisiseste õigusnormide kohaldamisest, mis on vastuolus nende nõuetega?
3. Kas ELL artiklit 2 koostoimes artikli 4 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et Rumeenia kohustus järgida otsusega [2006/928] loodud [KJK] raames koostatud aruannetes esitatud nõudeid on liikmesriigi kohustus austada õigusriigi põhimõtteid?
4. Kas ELL artikliga 2 koostoimes artikli 4 lõikega 3 ja eelkõige kohustusega austada õigusriigi väärtusi on vastuolus niisugused riigisisised õigusnormid nagu [muudetud seaduse nr 303/2004] artikli 96 lõike 3 punkt a, milles on mõiste „kohtuviga“ lühidalt ja teoreetiliselt määratletud nii, et see on menetlustoimingute tegemine nõnda, et ilmselgelt rikutakse materiaalõigus- ja menetlusnorme, ilma et täpsustataks rikutud õigusnormide laadi, nende õigusnormide esemelist ja ajalist kohaldamisala menetluses, õigusnormide rikkumise tuvastamise viisi, tähtaega ja menetlusi ning organit, kes on pädev nende õigusnormide rikkumist tuvastama, luues seeläbi võimaluse, et kohtunikele ja prokuröridele avaldatakse kaudset survet?
5. Kas ELL artikliga 2 koostoimes artikli 4 lõikega 3 ja eelkõige kohustusega austada õigusriigi väärtusi on vastuolus niisugused riigisisised õigusnormid nagu [muudetud seaduse nr 303/2004] artikli 96 lõike 3 punkt b, milles on mõiste „kohtuviga“ määratletud nii, et see on sellise jõustunud kohtuotsuse tegemine, mis on ilmselgelt vastuolus seadusega või menetluses kogutud tõenditest tuleneva faktilise olukorraga, ilma et oleks täpsustatud menetlust, mille kohaselt see vastuolu tuvastatakse, ja ilma et oleks konkreetselt ära näidatud, missugune tähendus on kohtuotsuse niisugusel vastuolul kohaldatavate õigusnormide ja faktilise olukorraga, mistõttu tekib võimalus takistada kohtunikul ja prokuröril seadust ja tõendeid tõlgendada?
6. Kas ELL artikliga 2 koostoimes artikli 4 lõikega 3 ja eelkõige kohustusega austada õigusriigi väärtusi on vastuolus niisugused riigisisised õigusnormid nagu [muudetud seaduse nr 303/2004] artikli 96 lõike 3, mille kohaselt on kohtunikul või prokuröril varaline tsiviilvastutus riigi ees ainult viimase hinnangute põhjal ja vajaduse korral tuginedes [kohtuinspektsiooni] nõuandvale aruandele, mis puudutab kohtuniku või prokuröri tahtlust ja rasket hooletust sisulise vea tegemisel, ilma et kohtunikul või prokuröril oleks võimalik kasutada täielikult oma kaitseõigusi, mistõttu tekib võimalus, et menetlus tema varalise vastutuse kohaldamiseks riigi suhtes algatatakse ja viiakse läbi meelevaldselt?
7. Kas ELL artikliga 2 ja eelkõige kohustusega austada õigusriigi väärtusi on vastuolus niisugused riigisisised õigusnormid nagu [kriminaalmenetluse seadustiku] artikli 539 lõike 2 viimane lauseosa koostoimes artikli 541 lõigetega 2 ja 3, millega sisulistes küsimustes õigeks mõistetud süüdistatavale antakse kaudselt ja määramata ajaks erakorraline *sui generis* vahend, mis võimaldab vaidlustada jõustunud kohtuotsuse ajutise vahi all pidamise kohta ja mis on seega õiguskaitsevahend, mida arutab ainult tsiviilkohus, juhul kui ajutise vahi all pidamise õigusvastasust ei ole tuvastatud kriminaalkohtu otsusega, millega rikutakse õigusnormi ootuspärasuse ja arusaadavuse, kohtuniku spetsialiseerumise ja õiguskindluse põhimõtet?“

Menetlus Euroopa Kohtus

- 100 Kohtuasjad C-83/19, C-127/19 ja C-195/19 liideti Euroopa Kohtu presidendi 21. märtsi 2019. aasta otsusega kirjaliku ja suulise menetlemise ning kohtuotsuse tegemise huvides. Euroopa Kohtu presidendi 27. novembri 2020. aasta otsusega liideti nende kohtuasjadega kohtuasjad C-291/19, C-355/19 ja C-397/19 kohtuotsuse tegemise huvides.
- 101 Kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-355/19 ja C-397/19 eelotsusetaotluse esitanud kohtud palusid Euroopa Kohtul kohaldada eelotsusetaotluste suhtes kiirendatud menetlust Euroopa Kohtu kodukorra artikli 105 alusel. Oma taotluste põhjenduseks väitsid need kohtud, et õigusriigi nõuded nõuavad põhikohtuasjade lahendamist lühikese aja jooksul.
- 102 Kodukorra artikli 105 lõikes 1 on sätestatud, et kui kohtuasja laad nõuab asja lahendamist lühikese aja jooksul, võib Euroopa Kohtu president eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotlusel või erandkorras omal algatusel otsustada, olles ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi ära kuulanud, lahendada eelotsusetaotluse kiirendatud menetluses.
- 103 Sellega seoses tuleb märkida, et selline kiirendatud menetlus on menetluslik vahend erakorralisele kiireloomulisusele vastamiseks. Lisaks nähtub Euroopa Kohtu praktikast samuti, et kiirendatud menetlust ei pruugita kohaldada, kui kohtuasjas tekkinud õiguslike probleemide tundlikkus ja keerukus on sellise menetluse kohaldamisega raskesti ühitatavad, eelkõige kui Euroopa Kohtus toimuva menetluse kirjalikku osa ei ole otstarbekas lühendada (2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 48 ja 49 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 104 Käesoleval juhul otsustas Euroopa Kohtu president 21. märtsi 2019. aasta otsusega (kohtuasjad C-83/19, C-127/19 ja C-195/19), 26. juuni 2019. aasta otsusega (kohtuasi C-397/19) ja 27. juuni 2019. aasta otsusega (kohtuasi C-355/19) – olles ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi ära kuulanud – jätta rahuldamata eelotsusetaotlused esitanud kohtute taotlused, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 101.
- 105 Nimelt kuigi esitatud küsimused, milles käsitletakse liidu õiguse alusnorme, on *a priori* tõenäoliselt ülimalt olulised liidu kohtusüsteemi nõuetekohaseks toimimiseks, mille jaoks on oluline liikmesriikide kohtute sõltumatus (vt selle kohta Euroopa Kohtu presidendi 11. detsembri 2018. aasta määrus Uniparts, C-668/18, ei avaldata, EU:C:2018:1003, punkt 12), ei võimaldanud nende küsimuste tundlikkus ja keerukus, mis kuuluvad Rumeenias õigusemõistmise ja korrupsioonivastase võitluse valdkonnas toimunud laiaulatusliku reformi konteksti, kiirendatud menetlust hõlpsasti rakendada.
- 106 Arvestades esitatud küsimuste laadi, otsustas Euroopa Kohtu president 18. septembri 2019. aasta otsusega siiski menetleda kõiki käesoleva kohtuotsuse punktis 100 nimetatud kohtuasju kodukorra artikli 53 lõike 3 alusel eelisjärjekorras.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Euroopa Kohtu pädevus

- 107 Poola ja Rumeenia valitsus leiavad, et Euroopa Kohus ei ole teatavatele eelotsusetaotlused esitanud kohtute esitatud küsimustele vastamiseks pädev.
- 108 Poola valitsus, kes esitas üksnes seisukohad kolmanda küsimuse kohta kohtuasjas C-83/19, neljanda ja viienda küsimuse kohta kohtuasjas C-127/19, teise küsimuse kohta kohtuasjas C-195/19, neljanda ja viienda küsimuse kohta kohtuasjas C-291/19, neljanda küsimuse kohta kohtuasjas C-355/19 ning

neljanda kuni kuuenda küsimuse kohta kohtuasjas C-397/19, leiab, et Euroopa Kohus ei ole nendele küsimustele vastamiseks pädev. Eelotsusetaotlused esitanud kohtute tõstatatud küsimused Rumeenia õigusaktide kooskõla kohta liidu õigusega puudutavad nimelt esiteks kohtukorraldust, täpsemalt kohtuinspektsiooni liikmete ametisse nimetamise menetlust ja prokuratuuri sisemist korraldust, ning teiseks riigi vastutuse tingimusi kahju puhul, mille on üksikisikule põhjustanud kohtunik riigisisese õiguse rikkumise tõttu. Need kaks valdkonda kuuluvad aga liikmesriikide ainupädevusse ning järelikult jäävad liidu õiguse kohaldamisalast välja.

- 109 Mis puudutab Rumeenia valitsust, siis väidab viimane, et Euroopa Kohus ei ole pädev, et vastata neljandale küsimusele kohtuasjas C-83/19, neljandale ja viiendale küsimusele kohtuasjas C-127/19, teisele küsimusele kohtuasjas C-195/19, neljandale ja viiendale küsimusele kohtuasjas C-291/19, kolmandale ja neljandale küsimusele kohtuasjas C-355/19 ning kolmandale kuni kuuendale küsimusele kohtuasjas C-397/19, kuna need küsimused puudutavad ELL artikli 2 ja artikli 4 lõike 3, ELTL artikli 67 ning harta artikli 47 tõlgendamist. Kuigi nende sätete puhul on selleks, et need oleksid põhikohtuasjades kohaldatavad, vajalik, et Rumeenia kohaldaks liidu õigust, puuduvad Rumeenia valitsuse hinnangul liidu õigusaktid, mis reguleerivad põhikohtuasjas kõne all olevaid meetmeid. Võttes arvesse 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsusest Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117) pärinevat kohtupraktikat, saab üksnes ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik olla asjakohane seoses probleemidega, mille eelotsusetaotluse esitanud kohtud tõstasid oma küsimustes. Igal juhul puudutavad need küsimused Rumeenia valitsuse arvates kohtukorraldust, mis ei kuulu liidu pädevusse.
- 110 Sellega seoses tuleb tuvastada, et eelotsusetaotlused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, olgu tegemist siis esmase õiguse sätetega, milleks käesoleval juhul on ELL artikkel 2, artikli 4 lõige 3, artikkel 9 ja artikli 19 lõike 1 teine lõik, ELTL artikkel 67 ning harta artikkel 47, või teise õiguse sätetega, nimelt otsus 2006/928.
- 111 Lisaks käsitlevad Poola ja Rumeenia valitsuse argumendid liidu pädevuse puudumise kohta kohtukorralduse ja riigivastutuse valdkonnas kohtuvigade korral tegelikult liidu esmase õiguse ulatust ennast ja seega ka esitatud küsimustes viidatud liidu esmase õiguse sätete tõlgendamist, mis ilmselgelt kuulub ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtu pädevusse. Euroopa Kohus on aga juba otsustanud, et kuigi kohtukorraldus liikmesriikides kuulub liikmesriikide pädevusse, on nad siiski kohustatud selle pädevuse teostamisel täitma kohustusi, mis tulenevad neile liidu õigusest (vt selle kohta 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 68 ja 69 ning seal viidatud kohtupraktika). See kohustus kehtib ka liikmesriikide varalise vastutuse ja kohtuniku isikliku vastutuse valdkonnas kohtuvea korral, millega on tegemist kohtuasjas C-397/19.
- 112 Eespool toodut arvestades on Euroopa Kohus pädev vastama käesolevates kohtuasjades esitatud küsimustele, sealhulgas nendele, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktides 108 ja 109.

Otsuse tegemise vajaduse võimalik äralangemine ja vastuvõetavus

Kohtuasi C-83/19

- 113 Kohtuinspektsioon ja Rumeenia valitsus väidavad, et eelotsusetaotlus kohtuasjas C-83/19 on vastuvõetamatu, kuna esitatud küsimuste ja põhikohtuasja vahel puudub seos. Eelkõige ei mõjuta selles kohtuasjas taotletud liidu õiguse tõlgendamine otseselt vaidluse tulemust, kuna see tuleb lahendada üksnes riigisisese õiguse alusel.

- 114 Komisjon väidab kirjalikes seisukohtades omalt poolt, et esitatud küsimused näivad olevat kaotanud oma asjakohasuse põhikohtuasjas, kuna 15. mail 2019 ja seega pärast Euroopa Kohtusse pöördumist nimetas kõrgema kohtute nõukoja täiskogu L. Netejoru kohtuinspeksiooni peainspektori ametikohale uueks kolme aasta pikkuseks ametiajaks seaduse nr 317/2004 alusel. Kuna see ametisse nimetamine lõpetas täitevvõimu sekkumise õigusemõistmise sõltumatusesse, mis tuleneb kiireloomulisest määrusest nr 77/2018, suudab L. Netejoru edaspidi tõendada, et ta on kohtuinspeksiooni esindaja, mistõttu põhimõtteliselt ei teki enam küsimusi liidu õiguse tõlgendamise kohta ning seetõttu ei ole Euroopa Kohtul enam vaja nende küsimuste kohta otsust teha. Kohtuistungil täpsustas komisjon, et vastavalt liikmesriigi õigusnormidele on sellised menetlusnormide rikkumised, millele põhikohtuasja kaebaja viitab, võimalik kõrvaldada menetluse käigus, kuid seda peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 115 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on ELTL artiklis 267 ette nähtud Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö raames üksnes asja menetleva ja selles tehtava lahendi eest vastutava liikmesriigi kohtul õigus kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata nii eelotsusetaotluse vajalikkust asjas otsuse langetamiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega kui küsimused on esitatud liidu õiguse tõlgendamise kohta, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud neile vastama (24. novembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (dokumentide võltsimine), C-510/19, EU:C:2020:953, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 116 Sellest järeldub, et eeldatakse, et liidu õigust puudutavad küsimused on asjakohased. Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele vastamast vaid siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õiguse tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja tegelike asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (24. novembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (dokumentide võltsimine), C-510/19, EU:C:2020:953, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 117 Nimelt, nagu ilmneb ELTL artikli 267 sõnastusest endast, peab taotletavat eelotsust olema „vaja“ eelotsusetaotluse esitanud kohtul tema menetluses olevas kohtuasjas „otsuse tegemiseks“. Seega eeldab eelotsusemenetlus eelkõige liikmesriigi kohtus tegelikult pooleli olevat menetlust, mille raames palutakse sellel kohtul teha otsus, milles saab arvesse võtta eelotsust (24. novembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (dokumentide võltsimine), C-510/19, EU:C:2020:953, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 118 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest üheti mõistetavalt, et liikmesriigi kohus leiab, et eelotsusetaotlus on vajalik selleks, et ta saaks teha kohe otsuse Rumeenia kohtunike foorumi esitatud menetlusliku vastuväite kohta, mis põhineb sellel, et kostja vastuse allkirjastanud L. Netejoru ei ole tõendanud, et ta on kohtuinspeksiooni esindaja. See kohus märgib nimelt, et tema ülesanne on eelkõige tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 248 lõike 1 alusel kõigepealt teha otsus selle vastuväite kohta, kuna kui sellega nõustatakse, siis tuleb toimikust see kostja vastus ning kohtuinspeksiooni viidatud tõendid ja vastuväited eemaldada.
- 119 Seega on taotletav liidu õiguse tõlgendus objektiivselt vajalik otsuse jaoks, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema.
- 120 Lisaks, nagu kohtujurist liidetud kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ja C-355/19 esitatud ettepaneku punktis 95 sisuliselt märkis, on see tõlgendus vajalik hoolimata asjaolust, et kõrgem kohtute nõukoda nimetas L. Netejoru vahepeal kohtuinspeksiooni peainspektori ametikohale. Esiteks ei viita Euroopa Kohtu toimikus miski sellele, et põhikohtuasjas esitatud menetluslik vastuväide või põhikohtuasi ise oleks oma eseme kaotanud. Teiseks, kuigi huvitatud isiku võimet kohtuinspeksiooni õiguspäraselt esindada kohaldatava riigisisese õiguse alusel, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus on välja toonud, tuleb hinnata kostja vastuse esitamise kuupäeva seisuga, puudub vaidlus selles, et see ametisse nimetamine toimus pärast seda kuupäeva. Neil asjaoludel ei sea

komisjoni kirjeldatud probleemid selle hilisema ametisse nimetamise tõttu esitatud küsimuste jätkuva asjakohasuse kohta kahtluse alla eeldust, et need küsimused on asjakohased, ega saa seega viia selleni, et nendes küsimustes ei ole vaja otsust teha.

- 121 Eespool toodust tuleneb, et eelotsusetaotlus kohtuasjas C-83/19 on vastuvõetav ja selle kohta tuleb teha otsus.

Kohtuasjad C-127/19 ja C-355/19

- 122 Kõrgem kohtute nõukoda leiab, et eelotsusetaotlus kohtuasjas C-127/19 on vastuvõetamatu eelkõige asjaolu tõttu, et otsus 2006/928 ei ole liidu seadusandlik akt, mis on Rumeeniale siduv ja mida on Euroopa Kohus ELTL artikli 267 alusel pädev tõlgendama. Igal juhul ei puuduta selles kohtuasjas esitatud küsimused mitte liidu õigusnormi ühetaolist kohaldamist, vaid nende liidu õigusnormide kohaldatavust põhikohtuasjas, millele neis küsimustes viidatakse, ning seega ei saa nende kohta eelotsusetaotlust esitada.
- 123 Rumeenia valitsus leiab omalt poolt, et kohtuasjas C-127/19 esitatud esimene kuni kolmas küsimus ja kõik kohtuasjas C-355/19 esitatud küsimused on vastuvõetamatud, kuna eelotsusetaotluse esitanud kohtud ei ole tuvastanud seost nende küsimuste ja põhikohtuasjade vahel. Taotletud tõlgendus ei ole seega seotud ei nende vaidluste tegelike asjaolude ega esemega.
- 124 Esiteks tuleb märkida, et kõrgema kohtute nõukoja kaalutlused, mis on esitatud käesoleva kohtuotsuse punktis 122 ja mis puudutavad otsuse 2006/928 laadi ja toimet ning selle otsuse kohaldatavust põhikohtuasja kontekstis, on tegelikult seotud kohtuasjas C-127/19 esitatud küsimuste sisulise analüüsiga, mitte aga nende küsimuste vastuvõetavuse analüüsiga.
- 125 Teiseks, mis puudutab Rumeenia valitsuse vastuväiteid, siis piisab, kui märkida, et kohtuasjade C-127/19 ja C-355/19 põhikohtuasjad puudutavad vastavalt kõrgema kohtute nõukoja kahe otsuse ja peaprokuröri otsuse õiguspärasust, millega viiakse ellu seadusest nr 207/2018 tulenevad teatavad muudatused, mille kooskõla liidu õigusega, täpsemalt otsusega 2006/928, ELL artikliga 2, artikli 4 lõikega 3 ja artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ning harta artikliga 47 on eelotsusetaotlused esitanud kohtutes vaidlustatud. Seega, võttes arvesse nimetatud kohtute antud teavet selle kohta, ei saa asuda seisukohale, et nendes kohtuasjades esitatud küsimused ei ole ilmselgelt seotud põhikohtuasjade tegelike asjaolude või esemega.
- 126 Neil asjaoludel on eelotsusetaotlused kohtuasjades C-127/19 ja C-355/19 vastuvõetavad.

Kohtuasjad C-195/19 ja C-291/19

- 127 Rumeenia valitsus väidab, et kohtuasjades C-195/19 ja C-291/19 esitatud küsimused on vastuvõetamatud, leides, et eelotsusetaotlused esitanud kohtud ei ole tõendanud seose olemasolu esitatud küsimuste ja põhikohtuasjade vahel. Mis puudutab konkreetselt kohtuasja C-195/19 teises küsimuses tehtud viidet ELL artikli 9 esimesele lausele ja ELTL artikli 67 lõikele 1, siis Rumeenia valitsus märgib, et eelotsusetaotlus ei sisalda ühtegi asjaolu, mis selgitaks, kuidas need sätted oleksid põhikohtuasja tegelike asjaoludega kuidagi seotud. Mis puudutab selles kohtuasjas esitatud kolmandat küsimust, siis lisab Rumeenia valitsus, et see küsimus, eelkõige viited Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtupraktikale ja selle tagajärgedele, on sõnastatud liiga üldiselt ning sellel ei ole mingit seost selle vaidluse tegelike asjaoludega.
- 128 Sellega seoses tuleb märkida, et põhikohtuasjades C-195/19 ja C-291/19 kõne all olevad menetlused, mis puudutavad kohtunike ja prokuröride suhtes kriminaalvastutuse kohaldamist, eeldavad SIII-i prokuröride osalemist. Käesoleva kohtuotsuse punktis 49 viidatud aruannete ja arvamuste põhjal on eelotsusetaotlused esitanud kohtutel aga kahtlusi, kas SIII-i asutamist käsitlevad õigusnormid on

kooskõlas eelotsuse küsimustes viidatud liidu õigusnormidega. Lisaks nähtub nende kohtute esitatud teabest, et nende ülesanne on teha selles küsimuses vaheotsus enne, kui nad saavad otsustada neile esitatud kaebuste lahendamise.

- 129 Seega ei saa asuda seisukohale, et esitatud küsimused – niivõrd kuivõrd need puudutavad otsust 2006/928, ELL artiklit 2, artikli 4 lõiget 3 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku ning harta artiklit 47 – ei ole seotud põhikohtuasjade tegelike asjaolude või esemega või et need puudutavad hüpoteetilist probleemi.
- 130 Mis puudutab seevastu kohtuasja C-195/19 teises küsimuses tehtud viidet ELL artikli 9 esimesele lausele ja ELTL artikli 67 lõikele 1, siis ei sisalda eelotsusetaotlus ühtegi asjaolu, mis võimaldaks mõista, kuidas võiks nende sätete tõlgendamine olla eelotsusetaotluse esitanud kohtule põhikohtuasja lahendamiseks tarvilik. Neil asjaoludel on teine küsimus vastuvõetamatu osas, milles see puudutab ELL artikli 9 esimest lauset ja ELTL artikli 67 lõiget 1.
- 131 Mis puudutab kohtuasjas C-195/19 kolmanda küsimuse vastuvõetavust, siis tuleb meenutada, et ELTL artiklis 267 sätestatud liikmesriigi kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses on Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel lahendada tema menetluses oleva vaidluse. Seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul vajaduse korral talle esitatud küsimused ümber sõnastada (14. mai 2020. aasta kohtuotsus Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság, C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, punkt 179 ning seal viidatud kohtupraktika). Ka ei takista asjaolu, et kõnealune küsimus on vormilt sõnastatud üldsõnaliselt, Euroopa Kohut esitamast sellele kohtule kogu tõlgenduslikku teavet, mis võib viimasel aidata menetletavat kohtuasja lahendada, olenemata sellest, kas liikmesriigi kohus on neile aspektidele oma küsimustes viidanud või mitte. Sellisel juhul on Euroopa Kohtu ülesanne tuletada liikmesriigi kohtu esitatud andmete kogumist ja eelkõige eelotsusetaotluse põhjendustest need liidu õiguse aspektid, mida on vaidluse eset silmas pidades vaja tõlgendada (vt selle kohta 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus CaixaBank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 47 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 132 Käesoleval juhul piisab, kui märkida, et eelotsusetaotluses kohtuasjas C-195/19 esitatud täpsustused võimaldavad mõista kolmanda küsimuse ulatust, millega eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas liidu õiguse esimese põhimõttega on vastuolus selline liikmesriigi konstitutsiooniline õigusnorm, nagu seda on tõlgendanud Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) ja mille kohaselt ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtul õigust kohaldada käesolevas kohtuasjas tehtud Euroopa Kohtu otsusest tulenevaid juhiseid ning vajaduse korral jätta kohaldamata põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisised õigusnormid, mis on vastuolus liidu õigusega.
- 133 Siiski tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt annab ELTL artikkel 267 liikmesriikide kohtutele asja Euroopa Kohtusse saatmiseks äärmiselt ulatusliku pädevuse, kui nad leiavad, et nende lahendada olevas asjas on tekkinud küsimusi, mis puudutavad liidu õigusnormide tõlgendamist ning mis on vajalikud nende menetluses oleva asja lahendamiseks (24. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus XC jt, C-234/17, EU:C:2018:853, punkt 42). Seega nimelt kohtul, kes ei tee otsuseid viimases kohtuastmes, peab juhul, kui ta leiab, et kõrgema astme kohtu – ja isegi konstitutsioonikohtu – antud õigusliku hinnangu tõttu võib ta olla sunnitud tegema liidu õigusega vastuolus oleva kohtuotsuse, olema võimalik esitada Euroopa Kohtule küsimusi, mis tal tekivad (vt selle kohta 5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 134 Neil asjaoludel on kohtuasja C-195/19 puhul vastuvõetavad esimene küsimus, teine küsimus osas, milles see puudutab ELL artiklit 2, ja kolmas küsimus. Mis puudutab kohtuasja C-291/19, siis kõik esitatud küsimused on vastuvõetavad.

Kohtuasi C-397/19

- 135 Rumeenia valitsus väidab, et kohtuasjas C-397/19 esitatud kolm esimest küsimust on vastuvõetamatud, kuna neil puudub igasugune seos põhikohtuasja tegelike asjaolude või esemega, sest põhikohtuasja asjaolud ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse. Ta leiab sellega seoses, et seos selle vaidluse ja KJK vahel on vaid kaudne, mistõttu nendele küsimustele antav vastus ei mõjuta vaidluse tulemust. Neljanda kuni kuuenda küsimuse kohta väidab Rumeenia valitsus, et nendes küsimustes viidatud liidu õiguse sätetel puudub samuti seos põhikohtuasjaga. Mis puudutab eelkõige kuuendat küsimust, siis leiab see valitsus, et tema tõstatatud õiguslik probleem väljub selle vaidluse esemest, kuna eelotsusetaotluse esitanud kohtule on esitatud varalise vastutuse tuvastamise hagi Rumeenia riigi vastu, mitte kohtuniku vastu regressihagi. Seitsmenda küsimuse kohta leiab ta, et see on vastuvõetamatu, kuna selles sisalduvad väited tõstatavad peale selle, et need on põhjendamatud, hüpoteetilise tõlgendamisprobleemi.
- 136 Komisjon omalt poolt kahtleb esimese kuni kuuenda küsimuse vastuvõetavuses. Nimelt, kui muudatused, mis kohtunike ja prokuröride isikliku vastutuse regulatsiooni tehti seadusega nr 242/2018, loeti seoses nende vastavusega liidu õigusele problemaatiliseks KJK 2018. aasta novembrikuu aruandes ning teistes aruannetes ja arvamustes, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 49, siis põhikohtuasja ese on riigivastutuse kohaldamine väidetava kohtuvea tõttu, mitte aga kohtuniku kohtuveast tingitud isikliku vastutuse tuvastamine regressihagi raames. Kohtuistungil täpsustas komisjon sellega seoses siiski, et need küsimused on võimalik lugeda vastuvõetavaks juhul, kui need sõnastatakse ümber nii, et nendega soovitakse, et analüüsitaks kohtuveaga kaasnevat vastutust reguleerivaid sätteid tervikuna, võttes arvesse menetluslikke seoseid kahe asjaomase menetluse vahel ja eelkõige asjaolu, et esimene võib mõjutada teise menetluse tulemust, samas kui asjaomane kohtunik kuulatakse ära alles teise menetluse staadiumis.
- 137 Seevastu leiab komisjon, et seitsmes küsimus on vastuvõetamatu. See institutsioon selgitab, et põhimõtteliselt peavad liikmesriigid määrama kindlaks tingimused, mille korral võib kriminaalmenetluses eelvangistusmeetme õiguspärasuse vaidlustamiseks esitada kaebuse, et saada hüvitist tekkinud kahju eest, kuna see aspekt ei ole liidu õigusega reguleeritud. Lisaks ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus esitanud vähimatki selgitust, mis võimaldaks seada kahtluse alla seitsmendas küsimuses viidatud kriminaalmenetluse seadustiku artiklite 539 ja 541 kooskõla liidu õigusega.
- 138 Mis puudutab kõigepealt esimese kuni kolmanda küsimuse vastuvõetavust, mis käsitlevad otsusega 2006/928 kehtestatud KJK laadi ja kohaldamisala, siis piisab, kui tõdeda, et kohtunike isikliku vastutuse kord on – nagu märkis komisjon – osa seadustest, mis reguleerivad kohtukorraldust Rumeenias, ning selle mehhanismi alusel toimus järelevalve liidu tasandil. Seega ei ole ilmne, et nendes küsimustes viidatud liidu õiguse tõlgendamisel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega.
- 139 Mis puudutab seejärel neljanda kuni kuuenda küsimuse vastuvõetavust, siis tuleb meenutada, et käesoleva kohtuotsuse punktis 131 viidatud kohtupraktika kohaselt on Euroopa Kohtu ülesanne tuletada vajaduse korral liikmesriigi kohtu esitatud kogu teabest ja eelkõige eelotsusetaotluse põhjendustest need liidu õiguse aspektid, mida on vaidluse eset silmas pidades vaja tõlgendada.
- 140 Nende küsimuste sõnastusest ja esitatud põhjendustest nähtub aga, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul on eelkõige mõiste „kohtuviga“ üldise ja abstraktse määratluse ning teatavate ette nähtud menetlusnormide tõttu kahtlusi, kas liidu õigusega – eelkõige õigusriigi väärtusega ja kohtute sõltumatuse põhimõttega, mis on sätestatud ELL artiklis 2 ja artikli 19 lõike 1 teises lõigus – on kooskõlas liikmesriigi õigusnormid, mis reguleerivad riigi varalist vastutust kohtuvigadest tingitud kahju eest ning nende kohtunike isiklikku vastutust, kelle ametialasest tegevusest on kõnealused vead põhjustatud.

- 141 Sellega seoses nähtub eelotsusetaotlusest, et kohtuvea olemasolu on lõplikult tuvastatud riigi vastu algatatud menetluses, nagu on kõne all põhikohtuasjas, milles kohtunik, kelle ülesannete täitmine on põhjustanud väidetava kohtuvea, ei osale. Kui selle menetluse tulemusel tuvastatakse kohtuviga, võib pädev ministeerium eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgituste kohaselt üksnes enda hinnangu põhjal otsustada, kas esitada asjaomase kohtuniku vastu regressihagi või mitte, kusjuures kohtunikul on seega piiratud võimalus riigi esitatud väidetele vastu vaielda.
- 142 Võttes arvesse sisulisi ja olemuslikke seoseid riigi varalise vastutuse korda reguleerivate materiaalõigus- ja menetlusnormide ning kohtuniku isikliku vastutuse korda reguleerivate materiaalõigus- ja menetlusnormide vahel, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt neljanda kuni kuuenda küsimusega selgitada, kas need normid tervikuna võivad kahjustada liidu õiguspõhimõtteid juba riigi vastu algatatud menetluse staadiumis, kuna selles menetluses kohtuvea tuvastamine on siduv menetluses kõnealuse kohtuniku vastu, isegi kui viimane ei osalenud esimeses menetluses.
- 143 Neil asjaoludel ei ole ilmne, et neljandas kuni kuuendas küsimuses viidatud liidu õiguse tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja tegelike asjaolude või esemega, ega ka see, et nendes küsimustes tõstatatud probleem on hüpoteetiline.
- 144 Mis puudutab lõpuks seitsmenda küsimuse vastuvõetavust, siis tuleb märkida, et eelotsusetaotlus ei võimalda mõista selle küsimuse täpset ulatust ega põhjusi, miks eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb, kas selles küsimuses viidatud riigisisised õigusnormid on ELL artikliga 2 kooskõlas. Kuna Euroopa Kohtul ei ole seega vajalikku teavet, et anda tarvilik vastus seitsmendale küsimusele, tuleb see tunnistada vastuvõetamatuks.
- 145 Seega on eelotsusetaotlus kohtuasjas C-397/19, välja arvatud seitsmes küsimus, vastuvõetav.

Sisulised küsimused

- 146 Eelotsusetaotlused käsitlevad osas, milles need on vastuvõetavad, järgimisi küsimusi:
- kas otsus 2006/928 ja selle otsuse alusel komisjoni koostatud aruanded kujutavad endast liidu institutsiooni õigusakte, mida Euroopa Kohus on ELTL artikli 267 alusel pädev tõlgendama (esimene küsimus kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19);
 - kas otsus 2006/928 kuulub ühinemislepingu kohaldamisalasse ja kui see on nii, siis millised on sellest tulenevad õiguslikud tagajärjed Rumeeniale (esimene küsimus kohtuasjas C-195/19, teine küsimus kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19 ning kolmas küsimus kohtuasjades C-127/19, C-291/19 ja C-397/19);
 - kas Rumeenias kohtukorraldust reguleerivad normid kuuluvad otsuse 2006/928 kohaldamisalasse (neljas küsimus kohtuasjas C-83/19 ja kolmas küsimus kohtuasjas C-355/19);
 - kas liidu õigusega on kooskõlas Rumeenia õigusnormid, mis käsitlevad isiku ajutiselt kohtuinspektsiooni juhtivatele ametikohtadele ametisse nimetamist (kolmas küsimus kohtuasjas C-83/19);
 - kas liidu õigusega on kooskõlas Rumeenia õigusnormid, mis käsitlevad SIII-i loomist (neljas ja viies küsimus kohtuasjas C-127/19, teine küsimus kohtuasjas C-195/19, neljas ja viies küsimus kohtuasjas C-291/19 ning kolmas ja neljas küsimus kohtuasjas C-355/19);
 - kas liidu õigusega on kooskõlas Rumeenia õigusnormid, mis käsitlevad riigi varalist vastutust ja kohtunike isiklikku vastutust kohtuvigade korral (neljas kuni kuues küsimus kohtuasjas C-397/19);

– liidu õiguse esimuse põhimõtte tõlgendamist (kolmas küsimus kohtuasjas C-195/19).

Esimene küsimus kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-355/19, C-291/19 ja C-397/19

- 147 Esimese küsimusega kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, mida tuleb analüüsida koos, soovivad eelotsusetaotlused esitanud kohtud sisuliselt teada, kas otsus 2006/928 ja selle alusel komisjoni koostatud aruanded on liidu institutsiooni aktid, mida Euroopa Kohus on ELTL artikli 267 alusel pädev tõlgendama.
- 148 Sellega seoses tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt annab ELTL artikkel 267 Euroopa Kohtule erandita pädevuse teha eelotsuseid liidu institutsioonide õigusaktide kehtivuse ja tõlgendamise kohta (vt selle kohta 13. juuni 2017. aasta kohtuotsus Florescu jt, C-258/14, EU:C:2017:448, punkt 30, ning 20. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Belgia vs. komisjon, C-16/16 P, EU:C:2018:79, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 149 Otsus 2006/928 on aga akt, mille liidu institutsioon, nimelt komisjon on vastu võtnud ühinemisakti alusel, mis on liidu esmane õigus, ning täpsemalt kujutab otsus 2006/928 endast otsust ELTL artikli 288 neljanda lõigu tähenduses. Mis puudutab komisjoni aruandeid Euroopa Parlamendile ja nõukogule, mis on koostatud selle otsusega kehtestatud KJK alusel, siis tuleb ka neid aruandeid pidada liidu institutsiooni aktideks, mille õiguslik alus on liidu õigus, nimelt selle otsuse artikkel 2.
- 150 Sellest järeldub, et Euroopa Kohus on ELTL artikli 267 alusel pädev tõlgendama otsust 2006/928 ja selle otsuse alusel koostatud komisjoni aruandeid, ilma et seejuures oleks oluline teada, kas nendel aktidel on siduvad tagajärjed või mitte.
- 151 Järelikult tuleb kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19 esitatud esimesele küsimusele vastata, et otsus 2006/928 ja selle otsuse alusel komisjoni koostatud aruanded on liidu institutsiooni aktid, mida Euroopa Kohus on ELTL artikli 267 alusel pädev tõlgendama.

Esimene küsimus kohtuasjas C-195/19, teine küsimus kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19 ning kolmas küsimus kohtuasjades C-127/19, C-291/19 ja C-397/19

- 152 Esimese küsimusega kohtuasjas C-195/19, teise küsimusega kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19 ning kolmanda küsimusega kohtuasjades C-127/19, C-291/19 ja C-397/19, mida tuleb analüüsida koos, soovivad eelotsusetaotlused esitanud kohtud sisuliselt teada, kas ühinemisakti artikleid 2, 37 ja 38 koostoimes ELL artiklitega 2 ja 49 tuleb tõlgendada nii, et oma õigusliku olemuse, sisu ja ajalise kehtivuse poolest kuulub otsus 2006/928 ühinemislepingu kohaldamisalasse, ning kui vastus küsimusele on jaatav, siis millised on sellest otsusest Rumeeniale tulenevad tagajärjed. Eelkõige on eelotsusetaotlused esitanud kohtutel tekkinud küsimus, kas ja mil määral on otsuse 2006/928 alusel komisjoni koostatud aruannetes sõnastatud nõuded ja soovitusel Rumeenia kohustuslikud.

– *Otsuse 2006/928 õiguslik olemus, sisu ja ajaline kehtivus*

- 153 Nagu nähtub otsuse 2006/928 põhjendustest 4 ja 5, võeti see otsus vastu Rumeenia Euroopa Liiduga ühinemise kontekstis, mis ühinemisakti artiklite 37 ja 38 alusel toimus 1. jaanuaril 2007.
- 154 Ühinemislepingu artikli 2 lõike 2 kohaselt on ühinemisakt, milles sätestatakse Rumeenia Euroopa Liiduga ühinemise tingimused ja millega määratakse kindlaks need muudatused aluslepingutes, mille ühinemine kaasa toob, selle lepingu lahutamatuks osaks.

- 155 Seega kuulub otsus 2006/928 ühinemisakti alusel võetud meetmena ühinemislepingu kohaldamisalasse. Asjaolu, et see otsus võeti vastu enne Rumeenia ühinemist Euroopa Liiduga, ei lükka seda järeldust ümber, kuna selle lepingu, millele kirjutati alla 25. aprillil 2005, artikli 4 lõige 3 volitas sõnaselgelt liidu institutsioone võtma enne ühinemist vastu seal loetletud meetmeid, mille hulgas on ühinemisakti artiklites 37 ja 38 nimetatud meetmed.
- 156 Mis puudutab ühinemisakti artikleid 37 ja 38, siis need sätted annavad komisjonile õiguse võtta sobivad meetmed nii juhul, kui esineb vahetu oht, et tekivad siseturu tõsised häired, kuna Rumeenia ei täida ühinemisläbirääkimiste käigus võetud kohustusi, kui ka juhul, kui esineb vahetu oht, et Rumeenia ei täida olulises ulatuses oma kohustusi seoses vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva alaga seotud liidu õiguse järgimisega.
- 157 Nagu kohtujurist on märkinud kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ja C-355/19 esitatud ettepaneku punktides 134 ja 135, võeti otsus 2006/928 vastu ühinemisakti artiklites 37 ja 38 viidatud laadi vahetute ohtude tõttu.
- 158 Nagu nimelt selgub komisjoni 26. septembri 2006. aasta seirearuandest Bulgaaria ja Rumeenia valmisoleku kohta Euroopa Liiduga ühinemiseks (COM(2006) 549 final), millele viidatakse otsuse 2006/928 põhjenduses 4, tuvastas see institutsioon jätkuvalt puudusi Rumeenias, eelkõige õigusemõistmise ja korruptsioonivastase võitluse valdkonnas, ning tegi nõukogule ettepaneku seada selle riigi ühinemine liiduga sõltuvusse koostöö ja jälgimiskorra sisseviimisest, selleks et kõrvaldada need puudused. Nagu nähtub eelkõige selle otsuse põhjendustest 4 ja 6 ning nagu rõhutas komisjon, kehtestati selle otsusega KJK ja sõnastati otsuse artiklis 1 ja lisas eesmärgid kohtureformi alal ning korruptsioonivastases võitluses, selleks et lahendada täpsemalt need puudused ning tagada selle süsteemi ja asutuste võime kohaldada seadust, millega rakendatakse ja kohaldatakse meetmeid, mis on võetud, et aidata kaasa siseturu ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala toimimisele.
- 159 Nagu on märgitud otsuse 2006/928 põhjendustes 2 ja 3, rajanevad kõnealune turg ja ala liikmesriikide vastastikusel usaldusel, et nende haldus- ja kohtuotsustes ning praktikas järgitakse täielikult õigusriigi põhimõtet, kusjuures see tingimus eeldab kõikides liikmesriikides erapooletut, sõltumatut ja tõhusat kohtu- ja haldussüsteemi, millel on piisavad vahendid muu hulgas korruptsioonivastaseks võitluseks.
- 160 ELL artiklis 49, mis näeb ette iga Euroopa riigi võimaluse esitada liikmeks astumise avaldus, on aga täpsustatud, et liit ühendab riike, kes on vabalt ja vabatahtlikult omaks võtnud ELL artiklis 2 praegu nimetatud ühised väärtused, kes austavad neid väärtusi ning kes võtavad endale kohustuse neid edendada. ELL artikli 2 kohaselt rajaneb liit väärtustel, mille hulka kuulub ka õigusriik ja mis on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitseb muu hulgas õiglus. Selle kohta tuleb märkida, et liikmesriikide ja muu hulgas nende kohtute vastastikune usaldus tugineb põhieeldusele, et liikmesriikidel on teatud hulk ühiseid väärtusi, millel liit rajaneb, nagu on täpsustatud eespool nimetatud artiklis (20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblika, C-896/19, EU:C:2021:311, punktid 61 ja 62 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 161 Nagu rõhutasid komisjon ning Belgia, Taani ja Rootsi valitsus, on ELL artiklis 2 nimetatud väärtuste austamine seega Euroopa iga riigi, kes soovib saada liidu liikmeks, liiduga ühinemise eeltingimus. KJK kehtestati selles kontekstis otsusega 2006/928 selleks, et tagada õigusriigi väärtuse austamine Rumeenias.
- 162 Lisaks on liikmesriigipoolne ELL artiklis 2 sätestatud väärtuste järgimine tingimus selleks, et nimetatud liikmesriik saaks kasutada kõiki talle aluslepingute kohaldamisest tulenevaid õigusi. Liikmesriik ei või seega oma õigusnorme muuta viisil, mis toob kaasa õigusriigi väärtuse kaitse nõrgenemise – väärtus, mida on täpsemalt käsitletud eeskätt ELL artiklis 19. Liikmesriigid on seega kohustatud tagama, et nad väldivad oma kohtute korraldust käsitlevates õigusnormides mis tahes tagasilangusi selle väärtuse osas, hoidudes vastu võtmast norme, mis võivad kahjustada kohtunike sõltumatust (20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblika, C-896/19, EU:C:2021:311, punktid 63 ja 64 ning seal viidatud kohtupraktika).

- 163 Selles kontekstis tuleb märkida, et enne ühinemist liidu institutsioonide vastuvõetud aktid, sealhulgas otsus 2006/928, on ühinemisakti artikli 2 alusel Rumeeniale siduvad alates tema liiduga ühinemise kuupäevast ning ühinemislepingu artikli 2 lõike 3 kohaselt kehtivad Rumeenia suhtes kuni nende kehtetuks tunnistamiseni.
- 164 Mis puudutab konkreetsemalt ühinemisakti artiklite 37 ja 38 alusel võetud meetmeid, siis kuigi on tõsi, et kummagi artikli esimene lõik lubas komisjonil võtta meetmed, mis hõlmavad perioodi „kuni kolmanda aasta lõpuni pärast ühinemist“, nägi kummagi artikli teine lõik siiski sõnaselgelt ette, et selliselt võetud meetmeid võib kohaldada ka pärast seda perioodi, kui vastavad kohustused on täitmata või kui tuvastatud puudused kestavad, ning et meetmed tuleks tühistada alles siis, kui vastav kohustus on täidetud või kõnealune puudus kõrvaldatud. Lisaks on otsuse 2006/928 põhjenduses 9 endas täpsustatud, et see otsus „tuleks tühistada, kui kõik eesmärgid on rahuldavalt täidetud“.
- 165 Seega kuulub otsus 2006/928 oma õigusliku olemuse, sisu ja ajalise kehtivuse poolest ühinemislepingu kohaldamisalasse ja kehtib edasi seni, kuni seda ei ole kehtetuks tunnistatud.
- *Otsuse 2006/928 ja selle otsuse alusel koostatud komisjoni aruannete õiguslikud tagajärjed*
- 166 Tuleb meenutada, et ELTL artikli 288 neljas lõik näeb sarnaselt EÜ artikli 249 neljanda lõiguga ette, et otsus „on tervikuna siduv nende suhtes, kellele see on adresseeritud“.
- 167 Otsuse 2006/928 artikli 4 kohaselt on selle otsuse adressaadid kõik liikmesriigid, sealhulgas Rumeenia alates tema ühinemisest. Järelikult on otsus sellele liikmesriigile tervikuna siduv alates tema liiduga ühinemisest.
- 168 Seega paneb see otsus Rumeeniale kohustuse saavutada otsuse lisa toodud eesmärgid ja esitada igal aastal vastavalt otsuse artikli 1 esimesele lõigule komisjonile aruanne selles osas tehtud edusammude kohta.
- 169 Mis puudutab konkreetset neid eesmäärke, siis tuleb lisada, et nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktides 158–162, määrati need kindlaks puuduste tõttu, mille komisjon tuvastas enne Rumeenia ühinemist liiduga eelkõige seoses kohtusüsteemi reformide ja korrupsioonivastase võitlusega, ning et nende mõte on tagada, et see liikmesriik austaks ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtust, mis on tingimus, et kasutada kõiki sellele liikmesriigile aluslepingute kohaldamisel tulenevaid õigusi.
- 170 Lisaks, nagu kohtujurist kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ja C-355/19 esitatud ettepaneku punktis 152 märkis ning nagu leidsid komisjon ja Belgia valitsus, täpsustavad need eesmärgid Rumeenia võetud konkreetseid kohustusi ja tema poolt 14. detsembril 2004 ühinemisläbirääkimiste lõpetamisel heaks kiidetud nõudeid, mis on esitatud ühinemisakti IX lisa ja mis puudutavad eelkõige kohtute valdkonda ja korrupsiooni vastu võitlemise valdkonda.
- 171 Seega, nagu rõhutas eelkõige komisjon ja nagu nähtub otsuse 2006/928 põhjendustest 4 ja 6, taotleti KJK kehtestamisega ja eesmärkide kindlaksmääramisega, et lõpule viiakse Rumeenia ühinemine Euroopa Liiduga, selleks et enne ühinemist kõrvaldada neis valdkondades komisjoni tuvastatud puudused.
- 172 Sellest tuleneb, et kindlaksmääratud eesmärgid on Rumeeniale siduvad, mistõttu on sellel liikmesriigil konkreetne kohustus saavutada need eesmärgid ja võtta nende eesmärkide saavutamiseks sobivad meetmed võimalikult kiiresti. Samuti on kõnealune liikmesriik kohustatud hoiduma mis tahes meetme rakendamisest, mis võib kahjustada nende eesmärkide saavutamist.

- 173 Mis puudutab otsuse 2006/928 alusel komisjoni koostatud aruandeid, siis tuleb meenutada, et selleks et kindlaks teha, kas liidu akt tekitab siduvaid õiguslikke tagajärgi, tuleb lähtuda akti olemusest ja hinnata akti tagajärgi objektiivsete kriteeriumide, näiteks akti sisu põhjal, võttes vajaduse korral arvesse akti vastuvõtmise konteksti ja selle vastu võtnud institutsiooni pädevust (vt selle kohta 20. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Belgia vs. komisjon, C-16/16 P, EU:C:2018:79, punkt 32).
- 174 Käesoleval juhul on tõsi, et otsuse 2006/928 alusel koostatud aruanded ei ole selle otsuse artikli 2 esimese lõigu kohaselt adresseeritud mitte Rumeeniale, vaid parlamendile ja nõukogule. Lisaks, kuigi nendes aruannetes on analüüsitud olukorda Rumeenias ja esitatud nõuded selle liikmesriigi suhtes, antakse neis esitatud järeldustes kõnealusele liikmesriigile nendest nõuetest tulenevalt „soovitused“.
- 175 Nagu nähtub nimetatud otsuse artiklitest 1 ja 2 nende koostoimes, on need aruanded siiski selleks, et analüüsida ja hinnata Rumeenia edusamme eesmärkide seisukohast, mida see liikmesriik peab saavutama. Mis puudutab täpsemalt nendes aruannetes sisalduvaid soovitusi, siis nagu märkis ka komisjon, on need koostatud nende eesmärkide saavutamiseks ja liikmesriigi reformide suunamiseks selles osas.
- 176 Sellega seoses tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleneb ELL artikli 4 lõikes 3 tunnustatud lojaalse koostöö põhimõttest, et liikmesriigid on kohustatud võtma kõik vajalikud meetmed, et tagada liidu õiguse täielik toime ja tõhusus, ning kõrvaldama liidu õiguse rikkumise õigusvastased tagajärjed, kusjuures selline kohustus on igal asjaomase liikmesriigi asutusel tema pädevuse piires (vt selle kohta 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus komisjon vs. Sloveenia (EKP arhiivid), C-316/19, EU:C:2020:1030, punktid 119 ja 124 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 177 Neil asjaoludel peab Rumeenia otsuse 2006/928 lisas viidatud eesmärkide saavutamiseks nõuetekohaselt arvesse võtma nõudeid ja soovitusi, mis on esitatud selle otsuse alusel komisjoni koostatud aruannetes. Eelkõige ei tohi see liikmesriik eesmärkidega hõlmatud valdkondades võtta või säilitada meetmeid, mis võivad seada ohtu eesmärkidega ette nähtud tulemuse. Juhul kui komisjon väljendab sellises aruandes kahtlusi, kas riigisisene meede on kooskõlas ühega eesmärkidest, peab Rumeenia tegema heas usus koostööd selle institutsiooniga, et neid eesmärke ja aluslepingute sätteid täies ulatuses järgides ületada raskused, mis on tekkinud seoses nende eesmärkide saavutamiseiga.
- 178 Eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele kohtuasjas C-195/19, teisele küsimusele kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19 ning kolmandale küsimusele kohtuasjades C-127/19, C-291/19 ja C-397/19 vastata, et ühinemisakti artikleid 2, 37 ja 38 koostoimes ELL artiklitega 2 ja 49 tuleb tõlgendada nii, et tulenevalt oma õiguslikust olemusest, sisust ja ajalisest kehtivusest kuulub otsus 2006/928 ühinemislepingu kohaldamisalasse. See otsus on seni, kuni seda ei ole kehtetuks tunnistatud, tervikuna Rumeeniale siduv. Otsuse lisas esitatud eesmärkidega soovitakse tagada, et liikmesriik järgiks ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtust, ja need eesmärgid on sellele liikmesriigile siduvad selles tähenduses, et viimane on kohustatud võtma nende eesmärkide saavutamiseks sobivad meetmed, võttes ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttest juhinduvalt nõuetekohaselt arvesse nimetatud otsuse alusel komisjoni koostatud aruandeid, eelkõige nendes aruannetes sõnastatud soovitusi.

Neljas küsimus kohtuasjas C-83/19 ja kolmas küsimus kohtuasjas C-355/19

- 179 Neljanda küsimusega kohtuasjas C-83/19 ja kolmanda küsimusega kohtuasjas C-355/19, mida tuleb analüüsida koos, paluvad eelotsusetaotlused esitanud kohtud sisuliselt selgitada, kas Rumeenias kohtukorraldust reguleerivad õigusnormid, nagu normid, mis käsitlevad isiku ajutiselt kohtuinspektsiooni juhtivatele ametikohtadele ametisse nimetamist ja SIII-i asutamist, kuuluvad otsuse 2006/928 kohaldamisalasse ning kas need peavad vastama nõuetele, mis tulenevad ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtusest.

- 180 Sellega seoses tuleb märkida, et nagu nähtub otsuse 2006/928 põhjendusest 6 ja selle otsuse lisas toodud esimese, kolmanda ja neljanda eesmärgi eriti laiast sõnastusest ning nagu seda kinnitab käesoleva kohtuotsuse punktis 158 viidatud komisjoni aruanne, hõlmab see Rumeenia kohtusüsteemi tervikuna ja võitlust korruptsiooni vastu selles liikmesriigis. Sellega seoses märkis komisjon oma 27. juuni 2007. aasta aruande (komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule Rumeenia edusammude kohta kaasnevate meetmete elluviimisel pärast ühinemist) (KOM(2007) 378 (lõplik)) – mis on aruanne, millele viidatakse selle otsuse artiklis 2 – punktis 3.1, et kuna iga eesmärk aitab kaasa sõltumatu ja erapooletu kohtu- ja haldussüsteemi loomisele, siis tuleb neid eesmärgi – mitte eraldi, vaid koos – pidada kohtusüsteemis iga läbiviidava reformi ja korruptsioonivastase võitluse lahutamatuks osaks, seni kuni need ei ole täidetud.
- 181 Käesoleval juhul, nagu kohtujurist kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ja C-355/19 esitatud ettepaneku punktides 178 ja 250 sisuliselt märkis, on põhikohtuasjas kõne all olevate riigisiseste õigusnormidega, mis kehtestati 2018. ja 2019. aastal toimunud reformide tulemusena, tehtud muudatused erinevatesse õigusemõistmist käsitlevatesse seadustesse, mis olid vastu võetud Rumeenia liiduga ühinemise läbirääkimiste raames, selleks et parandada kohtuvõimu sõltumatust ja tõhusust, ning mis moodustavad selles liikmesriigis kohtusüsteemi korraldust reguleeriva õigusraamistiku.
- 182 Mis puudutab täpsemalt kohtuasjas C-83/19 kõne all olevaid riigisiseseid õigusnorme, siis need käsitlevad isiku juhtivatele ametikohtadele ajutiselt ametisse nimetamist kohtuinspeksioonis, mis on kõrgemas kohtute nõukojas iseseisva õigusvõimega organ, mille vastutust reguleerib sõnaselgelt otsuse 2006/928 lisas toodud esimene eesmärk, mis kujutab endast samal ajal läbipaistvama ja tõhusama kohtumenetluse tagatist. Sellel organil on oluline roll kohtuvõimuga seotud distsiplinaarmenetlustes ning menetlustes, mis puudutavad kohtunike ja prokuröride isiklikku vastutust. Tema institutsioonilist struktuuri ja tegevust, nagu ka õigusnorme kohtuasjas C-83/19, on pealegi käsitletud komisjoni aruannetes, mis on koostatud otsuse 2006/928 artikli 2 alusel, eelkõige aastatel 2010, 2011 ja 2017–2019.
- 183 Kohtuasjades C-127/19, C-195/19, C-291/19 ja C-355/19 käsitletud riigisiseseid õigusnormid puudutasid SIIJ-i asutamist ja nende prokuröride määramise tingimusi, kes peavad selles oma ülesandeid täitma. Ent nagu märkis kohtujurist nendes kohtuasjades esitatud ettepaneku punktides 180 ja 181, kuulub sellise osakonna loomine otsuse 2006/928 lisas ette nähtud esimese, kolmanda ja neljanda eesmärgi alla, mis puudutavad kohtusüsteemi korraldust ja korruptsioonivastast võitlust, ning pealegi on selle osakonna kohta esitatud komisjoni aruanded, mis on koostatud aastatel 2018 ja 2019 selle otsuse artikli 2 alusel.
- 184 Sellest järeldub, et niisugused õigusnormid kuuluvad otsuse 2006/928 kohaldamisalasse, ja nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 178, peavad need järgima liidu õigusest ja eelkõige ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtusest tulenevaid nõudeid.
- 185 Seega tuleb neljandale küsimusele kohtuasjas C-83/19 ja kolmandale küsimusele kohtuasjas C-355/19 vastata, et õigusnormid, mis reguleerivad kohtukorraldust Rumeenias, nagu normid, mis puudutavad isikute ajutiselt kohtuinspeksiooni juhtivatele ametikohtadele ametisse nimetamist ja prokuratuuris sellise osakonna loomist, mis uurib kohtusüsteemis toime pandud rikkumisi, kuuluvad otsuse 2006/928 kohaldamisalasse, mistõttu peavad need olema kooskõlas nõuetega, mis tulenevad liidu õigusest, iseäranis ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtusest.

Kolmas küsimus kohtuasjas C-83/19

- 186 Kohtuasjas C-83/19 esitatud kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku ning otsust 2006/928 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi valitsuse vastu võetud riigisiseseid õigusnormid, mis võimaldavad

viimasel isikuid tähtajaliselt ametisse nimetada sellise kohtuorgani juhtivatele ametikohtadele, kelle ülesanne on viia läbi distsiplinaaruurimisi ja võtta distsiplinaarmeetmeid kohtunike ja prokuröride suhtes, ilma et järgitaks riigisiseses õiguses selliste ametikohtade puhul ette nähtud tavapäraselt ametisse nimetamise menetlust.

- 187 Nagu nähtub eelotsusetaotlusest, esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus selle küsimuse põhjusel, et ülesanded, mis on antud niisugusele kohtuorganile nagu see, millele viidatakse põhikohtuasjas kõne all olevates riigisisestest õigusnormides, ning eelkõige selle organi juhtkonna volituste ulatus oma ülesannete täitmisel tekitavad küsitavusi seoses kohtusüsteemi sõltumatuse nõudega.
- 188 Sellega seoses tuleb meenutada, et ELL artikkel 19, mis täpsustab ELL artiklis 2 tunnustatud õigusriigi väärtust, teeb liikmesriikide kohtutele ja Euroopa Kohtule ülesandeks tagada liidu õiguse täielik kohaldamine kõikides liikmesriikides ning kohtulik kaitse, mis õigussubjektidele tuleneb liidu õigusest (25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 50; 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (kõrgeima kohtu sõltumatus), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 47, ning 5. novembri 2019. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (üldkohtute sõltumatus), C-192/18, EU:C:2019:924, punkt 98).
- 189 Tõhus kohtulik kontroll, mille eesmärk on tagada liidu õigusnormide järgimine, on juba iseenesest õigusriigi olemuslik tunnus (27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 36, ning 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 51).
- 190 Selleks – ja nagu on ette nähtud ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus – kehtestavad liikmesriigid õiguskaitsevahendite ja menetluste süsteemi, et tagada õigussubjektidele, et järgitakse nende õigust tõhusale kohtulikule kaitsele liidu õigusega hõlmatud valdkondades. Liidu õigusest õigussubjektidele tulenevate õiguste tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte, millele on viidatud ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus, on liidu õiguse üldpõhimõtte, mis tuleneb liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest, mida on tunnustatud Roomas 4. novembril 1950 alla kirjutatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklites 6 ja 13 ning mida nüüd on kinnitatud harta artiklis 47 (2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 109 ja 110 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 191 Seega peab iga liikmesriik tagama, et organid, mis liidu õiguse tähenduses määratletava „kohtuna“ kuuluvad tema õiguskaitsevahendite süsteemi liidu õigusega hõlmatud valdkondades, vastaksid tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele (27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 37, ning 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 52).
- 192 Mis puudutab ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu esemelist kohaldamisala, siis tuleb märkida, et selles sättes on viidatud „liidu õigusega hõlmatud valdkondadele“, sõltumata olukorrast, milles liikmesriigid seda õigust harta artikli 51 lõike 1 tähenduses kohaldavad (2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 111 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 193 Niisugused riigisisemed õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, on kohaldatavad kohtunike ja prokuröride suhtes tervikuna ja seega nende madalama astme kohtu kohtunike suhtes, kes peavad sel ametikohal lahendama küsimusi, mis on seotud liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamisega. Kuna viimased kuuluvad liidu õiguse tähenduses „kohtuna“ seega Rumeenia õiguskaitsevahendite süsteemi ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu tähenduses „liidu õigusega hõlmatud valdkondades“, peavad nad vastama tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele.

- 194 Oluline on aga meelde tuletada, et selleks, et kindlustada, et niisugusel kohtuorganil – kellelt võidakse paluda lahendada liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamisega seotud küsimusi – endal oleks võimalik tagada selles sättes nõutud tõhusat kohtulikku kaitset, on esmatähtis säilitada selle kohtu sõltumatus, nagu kinnitab ka harta artikli 47 teine lõik, mille kohaselt on asja arutamine „sõltumatus“ kohtus üks nõuetest, mis on seotud põhiõigusega tõhusale õiguskaitsevahendile (vt selle kohta 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 115 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 195 Kõnealune kohtute sõltumatuse nõue, mis on seotud õigusemõistmise ülesande olemusega, kujutab endast olulist osa õigusest tõhusale kohtulikule kaitsele ja põhiõigusest õiglasele menetlusele, mis on ülimalt tähtis, et tagada kõikide liidu õigusega isikutele antud õiguste ja ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikide ühiste väärtuste, eeskätt õigusriigi väärtuse kaitse. Õigusriigi toimimist iseloomustava võimude lahususe põhimõtte kohaselt tuleb kohtute sõltumatus tagada eelkõige seadusandlikust ja täitevvõimust (vt selle kohta 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 116 ja 118 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 196 Väljakujunenud kohtupraktikast selgub, et liidu õigusega nõutavad sõltumatuse ja erapooletuse tagatised eeldavad selliseid norme, mis lubavad ümber lükata õigussubjektide põhjendatud kahtlusi, kas nimetatud organ on väljaspool väliste tegurite haardeulatust ja kas ta on vastanduvaid huvisid arvestades neutraalne (vt selle kohta 19. septembri 2006. aasta kohtuotsus Wilson, C-506/04, EU:C:2006:587, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika; 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 117, ning 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblica, C-896/19, EU:C:2021:311, punkt 53).
- 197 Seoses sellega on oluline, et kohtunikud oleksid kaitstud välise sekkumise või surve eest, mis võiks ohustada nende sõltumatust. Normid, mis reguleerivad kohtunike staatust ja tegevust kohtunikuametis, ei pea eelkõige võimaldama välistada mitte ainult igasugust otsesest mõju juhiste kujul, vaid ka kaudsema mõju vormid, mis võivad asjaomaste kohtunike otsuseid suunata, ning kõrvaldama seega mulje, et nad ei ole sõltumatud või erapooletud, mis võib nõrgendada usaldust, mida kohtud peavad õigussubjektidele demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis sisendama (vt selle kohta 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 119 ja 139 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 198 Mis täpsemalt puudutab distsiplinaarkorda reguleerivaid õigusnorme, siis tulenevalt väljakujunenud kohtupraktikast eeldab sõltumatuse nõue, et see kord pakub vajalikke tagatiseid, et vältida mis tahes ohtu, et seda korda kasutatakse kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli süsteemina. Selliste õigusnormide kehtestamine, milles määratletakse eeskätt nii distsiplinaarsüütegude koosseis kui ka konkreetselt kohaldatavad karistused ja milles nähakse ette sõltumatu organi sekkumine vastavalt menetlusele, mis täielikult tagab harta artiklitega 47 ja 48 tunnustatud õigused, eelkõige kaitseõigused, ning milles sätestatakse võimalus vaidlustada kohtus distsiplinaarorganite otsused, kujutab endast kohtuvõimu sõltumatuse kaitse oluliste tagatiste kogumit (25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 67; 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (kõrgeima kohtu sõltumatus), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 77, ning 5. novembri 2019. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (üldkohtute sõltumatus), C-192/18, EU:C:2019:924, punkt 114).
- 199 Lisaks, nagu kohtujurist on sisuliselt märkinud kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ja C-355/19 esitatud ettepaneku punktis 268, kuna distsiplinaaruurimise algatamise perspektiiv kui selline võib avaldada survet neile, kelle ülesanne on õigusemõistmine, siis on oluline, et uurimise läbiviimiseks ja distsiplinaarmedetmete võtmiseks pädev organ tegutseks oma ülesannete täitmisel objektiivselt ja erapooletult ning et see organ oleks seejuures kaitstud igasuguse välise mõju eest.

- 200 Seega, kuna sellises organis juhtivatel ametikohtadel töötavad isikud võivad organi tegevust otsustavalt mõjutada, tuleb nendele ametikohtadele nimetamise menetlust reguleerivaid norme mõista nii – nagu sisuliselt märkis kohtujurist kohtuasjades C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ja C-355/19 esitatud ettepaneku punktis 269 –, et need ei või tekitada põhjendatud kahtlusi selles, et kõnealuse organi pädevust ja ülesandeid kasutatakse kohtumõistmisele surve avaldamise või kohtumõistmise üle poliitilise kontrolli tegemise vahendina.
- 201 Lõppastmes tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul endal anda lõplik hinnang ja teha selles osas otsus. Kohane on nimelt meenutada, et ERTL artikliga 267 ei anta Euroopa Kohtule pädevust kohaldada liidu õigusnorme konkreetsel juhtumil, vaid üksnes pädevus võtta seisukoht aluslepingute ja liidu institutsioonide vastu võetud õigusaktide tõlgendamise kohta. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võib Euroopa Kohus siiski ERTL artikliga 267 kehtestatud õiguslase koostöö raames ja talle esitatud toimumaterjalide põhjal anda liikmesriigi kohtule liidu õiguse tõlgendusjuhise, mis võib liikmesriigi kohtule olla tarvilik liidu õiguse sätte toime hindamisel (19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 132, ning 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 96).
- 202 Sellega seoses tuleb märkida, et ainuüksi asjaolu, et selle organi juhid, kelle ülesanne on viia läbi distsiplinaaruurimisi ning võtta kohtunike ja prokuröride suhtes distsiplinaarmeetmed, nimetab ametisse liikmesriigi valitsus, ei tekita kahtlusi, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 200.
- 203 Sama kehtib riigisiseste õigusnormide kohta, mis näevad ette, et juhul kui organi juhtivtöötaja ametikoht vabaneb ametiaja lõppemise tõttu, jätkab see juhtivtöötaja, kelle ametiaeg on lõppenud, sellel ametikohal asendajana seni, kuni ametikoht täidetakse kooskõlas seaduses sätestatud tingimustega.
- 204 Siiski on vajalik, et nende juhtivtöötajate ametisse nimetamise otsuste vastuvõtmise sisulised tingimused ja menetlusnormid oleksid koostatud nii, et need vastaksid käesoleva kohtuotsuse punktis 199 käsitletud nõuetele.
- 205 Eelkõige võivad riigisisese õigusnormid tekitada selliseid kahtlusi nagu need, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 200, kui nende normide toime saab asjaomase liikmesriigi valitsus kas või ajutiselt nimetada isikuid ametisse sellise organi juhtivatele ametikohtadele, mille ülesanne on viia läbi distsiplinaaruurimisi ja võtta distsiplinaarmeetmeid kohtunike ja prokuröride suhtes, eirates liikmesriigi õiguses ette nähtud tavapäraselt ametisse nimetamise menetlust.
- 206 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kõiki asjakohaseid riigisisese õiguslik-faktilise kontekstiga seotud asjaolusid arvesse võttes kontrollida, kas põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisese õigusnormid andsid riigi valitsusele otsese pädevuse täita need ametikohad ja kas need normid võisid tekitada põhjendatud kahtlusi selles, et kohtuinspektsiooni pädevust ja ülesandeid kasutatakse kohtunike ja prokuröride tegevusele surve avaldamise või selle tegevuse üle poliitilise kontrolli tegemise vahendina.
- 207 Eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb kohtuasjas C-83/19 esitatud kolmandale küsimusele vastata, et ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku ning otsust 2006/928 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi valitsuse vastu võetud riigisisese õigusnormid, mis võimaldavad viimasel isikuid tähtajaliselt ametisse nimetada sellise kohtuorgani juhtivatele ametikohtadele, kelle ülesanne on viia läbi distsiplinaaruurimisi ja võtta distsiplinaarmeetmeid kohtunike ja prokuröride suhtes, ilma et järgitaks riigisisese õiguses ette nähtud tavapäraselt ametisse nimetamise menetlust, kui need normid tekitavad põhjendatud kahtlusi selles, et selle organi pädevust ja ülesandeid kasutatakse kohtunike ja prokuröride tegevusele surve avaldamise või selle tegevuse üle poliitilise kontrolli tegemise vahendina.

Neljas ja viies küsimus kohtuasjas C-127/19, teine küsimus kohtuasjas C-195/19, neljas ja viies küsimus kohtuasjas C-291/19 ning kolmas ja neljas küsimus kohtuasjas C-355/19

- 208 Kohtuasjas C-127/19 esitatud neljanda ja viienda küsimusega, kohtuasjas C-195/19 esitatud teise küsimusega, kohtuasjas C-291/19 esitatud neljanda ja viienda küsimusega ning kohtuasjas C-355/19 esitatud kolmanda ja neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, paluvad eelotsusetaotluse esitanud kohtud sisuliselt selgitada, kas ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku ning otsust 2006/928 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisised õigusnormid, milles nähakse ette prokuratuuris sellise spetsialiseerunud osakonna loomine, mille ainupädevusse kuulub kohtunike ja prokuröride toime pandud rikkumiste uurimine.
- 209 Eelotsusetaotlused esitanud kohtud leiavad, et Rumeenias sellise osakonna, nimelt SIII-i loomine, millele on antud kõnealune ainupädevus, võib avaldada survet kohtunikele, mis on ELL artiklis 2 ja artikli 19 lõike 1 teises lõigus ning harta artiklis 47 ette nähtud tagatistega vastuolus. Lisaks tugevdavad seda kartust normid, mis reguleerivad SIII-i pädevust ja ülesehitust, tema toimimise tingimusi ning sellesse osakonda määratud prokuröride ametisse nimetamist ja ametist tagasi kutsumist, ning võivad pealegi takistada võitlust korruptsioonikuritegude vastu. Lõpuks tuleb märkida, et arvestades SIII-i prokuröride ametikohtade piiratud arvu, ei ole tal võimalik pooleliolevaid kohtuasju mõistliku aja jooksul menetleda.
- 210 Sellega seoses tuleb meenutada, et nagu nähtub Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 111, kuulub liikmesriigis kohtusüsteemi korraldus, sealhulgas prokuratuuri korraldus, liikmesriigi pädevusse, kes peab järgima liidu õigust.
- 211 Seega on oluline, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktides 191, 194 ja 195, et see organisatsioon oleks kujundatud nii, et tagatud oleks liidu õigusest tulenevate nõuete, eelkõige nende kohtute sõltumatuse järgimine, kes peavad lahendama liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamisega seotud küsimusi, selleks et tagada õigussubjektidele nende kõnealusest õigusest tulenevate õiguste tõhus kohtulik kaitse.
- 212 Vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktides 196 ja 197 viidatud kohtupraktikale nõuab kohtunike sõltumatuse põhimõte selliste normide väljatöötamist, mis võimaldavad kõrvaldada õigussubjektide põhjendatud kahtlused küsimuses, kas kohtunikud on väljaspool väliste tegurite haardeulatust, eelkõige seadusandliku ja täidesaatva võimu otsust või kaudset mõju, mis võib nende otsuseid suunata, ning välistada seega nende kohtunike sõltumatuse või erapooletuse puudumine, mis võib nõrgendada usaldust, mida kohtud peavad õigussubjektidele demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis sisendama.
- 213 Kui liikmesriik näeb kohtunike ja prokuröride suhtes ette kriminaalmenetlusi reguleerivad erinormid – nagu normid, mis reguleerivad prokuratuuri sellise eriosakonna loomist, mille ainupädevusse kuulub uurimiste läbiviimine kohtunike ja prokuröride toime pandud rikkumistes –, siis selleks et kõrvaldada õigussubjektide põhjendatud kahtlus, nagu see, millele on viidatud eelmises punktis, tuleneb sõltumatuse nõudest kohustus, et need erinormid oleksid põhjendatud objektiivsete ja kontrollitavate nõuetega, mis on seotud korrakohase õigusemõistmisega, ning sarnaselt kohtunike ja prokuröride distsiplinaarvastutust reguleerivate normidega peavad need sätted ette nägema vajalikud tagatised, selleks et kriminaalmenetlusi ei saaks kasutada kohtunike ja prokuröride tegevuse poliitilise kontrolli süsteemina ja et täielikult oleksid garanteeritud harta artiklites 47 ja 48 ette nähtud õigused.
- 214 Täpsemalt ei või sellised erinormid tuua kaasa seda, et käesoleva kohtuotsuse punktis 212 nimetatud välised asjaolud saaksid mõjutada korruptsiooniasju menetlevaid kohtunikke ja prokuröre, sest vastasel juhul ei eirataks mitte ainult ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust tulenevaid nõudeid, vaid käesoleval juhul ka spetsiaalseid kohustusi, mis Rumeenial on otsuse 2006/928 alusel korruptsioonivastase võitluse valdkonnas. Lisaks ei või erinormid kaasa tuua korruptsioonisüütegude uurimise kestuse pikenemist ega mis tahes viisil nõrgendada korruptsioonivastast võitlust.

- 215 Esiteks, kuigi kõrgem kohtute nõukoda väitis Euroopa Kohtus, et SIIJ-i loomist õigustab vajadus kaitsta kohtunikke ja prokuröre meelevaldsete kuriteoteadete eest, nähtub käesoleval juhul Euroopa Kohtule esitatud toimikust, et selle seaduse seletuskirjast ei ilmne ühtegi põhjendust, mis oleks seotud korra kohasest õigusemõistmisest tulenevate nõuetega; see on asjaolu, mida eelotsusetaotluse esitanud kohtud siiski peavad kontrollima, võttes arvesse kõiki asjakohaseid tegureid.
- 216 Teiseks, niisugune autonoomne struktuur prokuratuuris nagu SIIJ, mille ülesanne on uurida kohtunike ja prokuröride toime pandud rikkumisi, võib nõrgendada usaldust, mida kohtud peavad õigussubjektidele demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis sisendama, kuna seda võib niisuguse struktuuri pädevust, koosseisu ja toimimist ning asjakohast riigisisest konteksti reguleerivate normide kohaselt mõista nii, et selle eesmärk on luua vahend kohtunike surveamiseks ja heidutamiseks ning seega luua mulje, et need kohtunikud ei ole sõltumatud või erapooletud.
- 217 Sellega seoses nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et kohtuniku või prokuröri vastu kuriteotete esitamisest SIIJ-ile piisab, selleks et viimane algataks menetluse, sealhulgas juhul, kui kuriteotete on esitatud pooleliolevas kriminaalmenetluses, mis puudutab muud isikut kui kohtunik või prokurör, kusjuures viimati nimetatud uurimine antakse üle SIIJ-ile, olenemata sellest, millist laadi rikkumist kohtunikule või prokurörile ette heidetakse ja millised on tema vastu esitatud tõendid. Isegi juhul, kui pooleliolev uurimine puudutab rikkumist, mis kuulub prokuratuuri mõne teise spetsialiseeritud osakonna, näiteks DNA pädevusse, antakse asi üle ka SIIJ-ile, kui kahtlustatav on kohtunik või prokurör. Lõpuks võib SIIJ vaidlustada otsuse, mis on tehtud enne SIIJ-i asutamist, või loobuda kaebusest, mille DNA või DIICOT või peaprokurör on esitanud kõrgema astme kohtutesse.
- 218 Eelotsusetaotlused esitanud kohtute esitatud andmetel võimaldab loodud süsteem kuriteoteteid esitada kuritarvitavalt, muu hulgas selleks, et sekkuda pooleliolevatesse tundlikesse, eelkõige keerulistes ja palju kajastust leidnud kohtuasjadesse, mis on seotud kõrgetasemelise korrupsiooni või organiseeritud kuritegevusega, kuna sellise kuriteotete esitamisel kuulub toimik automaatselt SIIJ-i pädevusse.
- 219 Euroopa Kohtule esitatud tõenditest ning komisjoni 22. oktoobri 2019. aasta aruandest Euroopa Parlamendile ja nõukogule Rumeenias koostöö- ja jälgimiskorra raames saavutatud edusammude kohta (COM(2019) 499 final, lk 5) selgub, et SIIJ-i tegevust puudutavad elulised näited kinnitavad, et realiseerunud on käesoleva kohtuotsuse punktis 216 viidatud risk, et see osakond on poliitilise surve vahend ning et ta kasutab oma pädevust, selleks et muuta teatud kriminaal- või kohtumenetluste käiku muu hulgas kõrgetasemelistes korrupsioonijuhtumites, mis tekitab kahtlusi selle osakonna objektiivsuses, mis on asjaolud, mida eelotsusetaotlused esitanud kohtud peavad kooskõlas käesoleva kohtuotsuse punktis 201 viidatud kohtupraktikaga hindama.
- 220 Selles kontekstis peavad need kohtud ka kontrollima, ega SIIJ-i korraldust ja toimimist ning SIIJ-i määratud prokuröride ametisse nimetamist ja ametist tagasi kutsumist käsitlevad eeskirjad – arvestades eelkõige muudatusi, mis eeskirjadesse tehti kiireloomuliste määrustega ja mis kalduvad kõrvale riigisisese õiguses ette nähtud tavamenetlusest – ei ole sellised, mis muudavad osakonna välisele mõjule avatuks.
- 221 Kolmandaks, mis puudutab harta artiklites 47 ja 48 sätestatud õigusi, siis on eelkõige oluline, et prokuratuuri sellise spetsialiseerunud osakonna nagu SIIJ-i korraldust ja toimimist reguleerivad eeskirjad oleksid koostatud nii, et need ei takista asjaomaste kohtunike ja prokuröride asja läbivaatamist mõistliku aja jooksul.
- 222 Ilma et see piiraks eelotsusetaotlused esitanud kohtute kontrolli, nähtub aga nende esitatud andmetest, et SIIJ-i puhul ei pruugi see olla eelkõige sellesse osakonda määratud prokuröride ilmselgelt oluliselt vähendatud arvu tõttu – kellel ei ole ka ei vajalikke vahendeid ega teadmisi, et viia läbi uurimisi keerulistes korrupsiooniasjades – koosmõjus tööalase ülekoormusega, mis on tingitud selliste asjade neile üleandmisest osakondade poolt, kes on pädevad neid menetlema.

- 223 Eespool toodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb kohtuasjas C-127/19 esitatud neljandale ja viiendale küsimusele, kohtuasjas C-195/19 esitatud teisele küsimusele, kohtuasjas C-291/19 esitatud neljandale ja viiendale küsimusele ning kohtuasjas C-355/19 esitatud kolmandale ja neljandale küsimusele vastata, et ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku ning otsust 2006/928 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisised õigusnormid, millega nähakse ette prokuratuuris sellise spetsialiseerunud osakonna loomine, mille ainupädevusse kuulub kohtunike ja prokuröride toime pandud rikkumiste uurimine, ilma et
- sellise osakonna loomine oleks põhjendatud objektiivsete ja kontrollitavate nõuetega, mis on seotud korrakohase õigusemõistmisega, ja
 - sellega kaasneksid spetsiifilised tagatised, mis võimaldaksid esiteks kõrvaldada igasuguse riski, et seda osakonda kasutatakse kohtunike ja prokuröride tegevuse poliitilise kontrolli instrumendina, mis võib kahjustada nende sõltumatust, ja teiseks tagada, et selle pädevuse teostamisel kohtunike ja prokuröride suhtes järgitakse täielikult harta artiklitest 47 ja 48 tulenevaid nõudeid.

Neljas kuni kuues küsimus kohtuasjas C-397/19

- 224 Kohtuasjas C-397/19 esitatud neljanda kuni kuuenda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mis reguleerivad riigi varalist vastutust ja kohtuniku isiklikku vastutust kohtuveega tekitatud kahju eest juhul, kui need õigusnormid
- esiteks määratlevad mõiste „kohtuviga“ abstraktses ja üldises sõnastuses,
 - teiseks näevad ette, et järeldus, et esineb kohtuviga, mis on tehtud menetluses, mille eesmärk on tuvastada riigi varaline vastutus, ilma et kohtunik oleks ära kuulatud, on siduv menetluses, mille eesmärk on tuvastada kohtuniku isiklik vastutus,
 - kolmandaks annab ministerruumile pädevuse algatada uurimine, et kontrollida, kas kohtuniku vastu tuleb esitada regressihagi, ja omal äranägemisel esitada see regressihagi.
- 225 Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et põhikohtuasjas kõne all olevate riigisiseste õigusnormide kohaselt kujutab kohtuviga endast ühte nii riigi varalise vastutuse kui ka asjaomase kohtuniku isikliku vastutuse tingimustest. Õigusriigi põhimõtetest ja eelkõige kohtusüsteemi sõltumatuse tagamisest tulenevaid nõudeid arvestades tuleb eraldi analüüsida korda, mis võimaldab õigussubjektil tuvastada riigi vastutuse kahju korral, mis talle on tekitatud kohtuveega, ja õigusnorme, mis reguleerivad sama teo eest kohtuniku isiklikku vastutust regressihagi raames.
- 226 Esiteks, mis puudutab riigi vastutust kohtuotsuste eest, mis on liidu õigusega vastuolus, siis on Euroopa Kohus juba otsustanud, et võimalus, kus teatud tingimustel võidakse riik tunnistada vastutavaks, ei sisalda ilmselt erilist riski, et viimases astmes asja lahendava kohtu sõltumatus oleks kahtluse all (30. septembri 2003. aasta kohtuotsus Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punkt 42).
- 227 See hinnang on *mutatis mutandis* ülekantav võimalusele, et riigil tekib vastutus kohtuotsuste eest, mis riigisisese õiguse kohaselt sisaldavad kohtuviga.
- 228 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu mainitud asjaolu, et riigivastutuse tekkimise sisulised tingimused, eelkõige mõiste „kohtuviga“ määratlus on asjaomastes riigisisestes õigusnormides sõnastatud abstraktselt ja üldiselt, ei sea iseenesest ka ohtu kohtunike sõltumatust, kuna seda vastutust reguleerivad õigusnormid peavad juba oma olemuselt sellise määratluse jaoks kehtestama abstraktsed ja üldised kriteeriumid, mida tuleb kindlasti täpsustada liikmesriigi kohtupraktikas.

- 229 Teiseks, mis puudutab kohtuniku isiklikku vastutust kahju eest, mis tekkis temapoolsest kohtuveast, siis tuleb rõhutada, et see vastutuse kord kuulub kohtukorralduse alla ja seega liikmesriikide pädevusse. Liikmesriigi ametiasutuste võimalus isik regressihagi kasutades vastutusele võtta võib olenevalt liikmesriikide valikust olla eelkõige tegur, mis võimaldab kaasa aidata kohtusüsteemi vastutustundlikkusele ja tõhususele. Liikmesriigid peavad selle pädevuse teostamisel siiski järgima liidu õigust.
- 230 Seega, nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktides 191, 194 ja 195, on oluline, et kohtuniku isikliku vastutuse kord oleks korraldatud nii, et oleks tagatud liidu õigusest tulenevate nõuete, eelkõige nende kohtute sõltumatuse nõude järgimine, kes peavad lahendama liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamise seotud küsimusi, et tagada õigussubjektidele ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus nõutud tõhus kohtulik kaitse.
- 231 Vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktides 196 ja 197 viidatud kohtupraktikale nõuab kohtunike sõltumatuse põhimõte, et olemas oleksid sellised tagatised, mis võimaldavad kõrvaldada õigussubjektide põhjendatud kahtlused küsimuses, kas kohtunikud on väljaspool väliste tegurite haardeulatust, eelkõige väljaspool seadusandliku ja täidesaatva võimu otsust või kaudset mõju, mis võib nende otsuseid suunata, ning välistada seega mulje, et kohtunikud ei ole sõltumatud või erapooletud, mis võib nõrgendada usaldust, mida kohtud peavad õigussubjektidele demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis sisendama.
- 232 Sellega seoses kätkeb kohtuniku isikliku vastutuse põhimõttele tuginemine kohtuvigade puhul, mida kohtunikud teevad, endas riski, et kohtunike sõltumatusesse võidakse sekkuda, kuna see võib mõjutada otsuste tegemist nende poolt, kelle ülesanne on õigust mõista.
- 233 Järelikult on tähtis, et kohtuvea eest kohtuniku isiklikult vastutusele võtmine regressihagi abil piirduks erandjuhtudega, mida piiritlevad objektiivsed ja kontrollitavad kriteeriumid, mis on seotud korrakohasest õigusemõistmisest tuletatud nõuetega, ning tagatistega, mille eesmärk on vältida mis tahes ohtu, et kohtulahendi sisule avaldatakse välist survet, ning kõrvaldada seega õigussubjektidel kõik põhjendatud kahtlused, nagu on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 231.
- 234 Selleks on oluline, et ette oleksid nähtud reeglid, milles on selgelt ja täpselt määratletud nimelt tegevused, mis võivad kaasa tuua kohtuniku isikliku vastutuse, et tagada kohtunike ülesannetele omane sõltumatus ja vältida ohtu, et nende isiklik vastutus võib tekkida ainuüksi nende otsuse tõttu. Kuigi sõltumatuse tagamine ei nõua – nagu märkis sisuliselt kohtujurist oma ettepaneku punktides 95 ja 100 kohtuasjas C-397/19 –, et kohtunikele antaks absoluutne immunitet tegude eest, mis on tehtud kohtuniku ülesannete täitmisel, tekib nende isiklik vastutus nende ülesannete täitmisega tekitatud kahju eest siiski vaid erandjuhtudel, mil nende raske isiklik süü on tuvastatud. Ainuüksi asjaolust, et otsuses on tehtud kohtuviga, ei piisa asjaomase kohtuniku isikliku vastutuse tekkimiseks.
- 235 Mis puudutab regressihagi raames kohtuniku isikliku vastutuse tekkimise korda, siis peavad riigisisestes õigusnormides olema selgelt ja täpselt ette nähtud vajalikud tagatised, mis garanteerivad, et ei selle vastutuse tekkimise tingimuste ja asjaolude kontrollimiseks läbiviidavat uurimist ega regressihagi ei saa muuta kohtutegevusele surve avaldamise vahenditeks.
- 236 Selleks et vältida, et niisugune kord võiks avaldada kohtunikele pärssivat mõju nende õigusemõistmise ülesande täitmisel eelkõige sellistes tundlikes valdkondades nagu korrupsioonivastane võitlus, on oluline – nagu sisuliselt märkis komisjon –, et ametiasutused, kes on pädevad algatama ja läbi viima uurimist, mille eesmärk on kontrollida, kas on olemas tingimused ja asjaolud, mis võivad kaasa tuua kohtuniku isikliku vastutuse, ning esitama regressihagi, oleksid ise ametivõimud, kes oma ülesannete täitmisel tegutsevad objektiivselt ja erapooletult, ning et vastava pädevuse teostamist reguleerivad sisulised tingimused ja menetlusnormid oleksid sellised, et need ei tekitaks põhjendatud kahtlusi nende ametiasutuste erapooletuses.

- 237 Samuti on oluline, et täielikult järgitaks harta artiklis 47 sätestatud õigusi, eelkõige kohtuniku kaitseõigusi, ning et kohtuniku isikliku vastutuse üle otsustamiseks pädev organ oleks kohus.
- 238 Käesoleval juhul on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne kõiki asjakohaseid tegureid arvesse võttes kontrollida, kas käesoleva kohtuotsuse punktides 233–237 nimetatud nõuded on täidetud.
- 239 Nende nõuete hulgas on eriline tähtsus asjaolul, et – nagu nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust – riigi vastu algatatud vastutuse tuvastamise menetluses on kohtuviga lõplikult tuvastatud ja et see järeldus kehtib menetluses, mis algatati regressihagiga, milles nõutakse asjaomase kohtuniku isikliku vastutuse tuvastamist, ja seda vaatamata sellele, et viimast ei kuulatud esimeses menetluses ära. Niisugune norm ei tekita mitte ainult kohtunike tegevusele välise surve riski, vaid võib riivata ka nende kaitseõigusi, mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 240 Mis puudutab muu hulgas ametiasutusi, kes on pädevad algatama ja läbi viima uurimismenetlust, mille eesmärk on kontrollida, kas täidetud on tingimused ja esinevad asjaolud, mis võivad kaasa tuua asjaomase kohtuniku isikliku vastutuse, ning tema vastu regressihagi esitama, siis nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et põhikohtuasjas kõne all olevate riigisiseste õigusnormide kohaselt ei ole kohtuinspektsiooni koostatud aruanne siduv ja et lõpuks otsustab asja vaid rahandusministeerium, hinnates ise seda, kas regressihagi esitamiseks on need tingimused täidetud ja esinevad kõnealused asjaolud. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kõiki riigisisese õiguslik-faktilise kontekstiga seotud olulisi asjaolusid arvesse võttes kontrollida, kas need tegurid, eelkõige seda kaalutusõigust arvestades, võimaldavad kõnealust regressihagi kasutada õigusemõistmisele surve avaldamise vahendina.
- 241 Eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb kohtuasjas C-397/19 esitatud neljandale kuni kuuendale küsimusele vastata, et ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisese õigusnormid, mis reguleerivad riigi varalist vastutust ja kohtuniku isiklikku vastutust kohtuveaga tekitatud kahju eest ja mis määratlevad mõiste „kohtuviga“ abstraktses ja üldises sõnastuses. Seevastu tuleb neidsamu sätteid tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised riigisisese õigusnormid, kui viimased näevad ette, et kohtuvea tuvastamine, mis toimub riigi varalise vastutuse tuvastamise menetluses, ilma et asjaomast kohtunikku oleks ära kuulatud, on siduv järgnevas regressihagi menetluses, milles tuvastatakse kohtuniku isiklik vastutus, ning kui need riigisisese õigusnormid ei sisalda üldiselt tagatist, mis on vajalikud, et vältida regressihagi kasutamist õigusemõistmisele surve avaldamise vahendina ja kindlustada asjaomase kohtuniku kaitseõiguste järgimine, selleks et kõrvaldada õigussubjektide põhjendatud kahtlused küsimuses, kas kohtunikud on väljaspool väliste tegurite haardeulatust, eelkõige väljaspool seadusandliku ja täidesaatva võimu otsest või kaudset mõju, mis võib nende otsuseid suunata, ning välistada seega mulje, et kohtunikud ei ole sõltumatud või erapooletud, mis võib nõrgendada usaldust, mida kohtud peavad õigussubjektidele demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis sisendama.

Kolmas küsimus kohtuasjas C-195/19

- 242 Kohtuasjas C-195/19 soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus oma kolmanda küsimusega sisuliselt teada, kas liidu õiguse esimuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi põhiseadusliku tasandi õigusnormid, nii nagu neid on tõlgendanud liikmesriigi konstitutsioonikohus ja mille kohaselt madalama astme kohtul ei ole lubatud jätta omal algatusel kohaldamata riigisisest õigusnormi, mis kuulub otsuse 2006/928 kohaldamisalasse ja mille puhul viimane leiab Euroopa Kohtu otsusest lähtuvalt, et see riigisisene õigusnorm on vastuolus selle otsusega või ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga.

- 243 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et see küsimus on seotud Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) hiljutise kohtupraktikaga, mille kohaselt liidu õigus, eelkõige otsus 2006/928, ei saa olla liikmesriigi konstitutsiooniõiguse suhtes esimuslik. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul esineb oht, et Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) selliselt tõlgendatud konstitutsiooniõigus takistab Euroopa Kohtu otsusest kohtuasjas C-195/19 tulenevate järelduste kohaldamist.
- 244 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt kehtestab liidu õiguse esimuse põhimõtte liidu õiguse esmajärjekorras kohaldatavuse liikmesriikide õiguse ees. See põhimõtte paneb seega kõigile liikmesriikide asutustele kohustuse tagada erinevate liidu õigusnormide täielik toime, kuna liikmesriikide õigus ei või mõjutada nende erinevate õigusnormide toimet nimetatud riikide territooriumil (6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus La Quadrature du Net jt, C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 214 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 245 Seega ei saa liidu õiguse esimuse põhimõtte kohaselt asjaolu, et liikmesriik tugineb riigisisestele õigusnormidele, isegi kui need on põhiseaduse sätted, kahjustada liidu õiguse ühtsust ja tõhusust. Tulenevalt väljakujunenud kohtupraktikast on liidu õiguse esimuse põhimõttega kaasnev mõju siduv kõigile liikmesriigi organitele, ilma et seda saaksid muu hulgas takistada kohtualluvust reguleerivad riigisisest sätted, sealhulgas need, mis tulenevad põhiseadusest (vt selle kohta 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, punkt 59, ning 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 148 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 246 Sellega seoses tuleb eelkõige meenutada, et riigisisese õiguse kooskõlalise tõlgendamise põhimõtte, mille kohaselt tuleb liikmesriigi kohtul tõlgendada riigisisest õigust võimalikult suures ulatuses kooskõlas liidu õiguse nõuetega, on omane aluslepingutega loodud süsteemile, kuna see võimaldab liikmesriikide kohtutel tagada oma pädevuse piires kohtuvaidluste lahendamisel liidu õiguse täieliku toime (24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 247 Esimuse põhimõttest tuleneb samuti, et liikmesriigi kohtul, kelle ülesanne on oma pädevuse piires kohaldada liidu õigusnorme, on kohustus juhul, kui riigisiseseid õigusnorme ei saa tõlgendada kooskõlas liidu õiguse nõuetega, tagada liidu õigusnormide täielik toime, jättes vajaduse korral omal algatusel kohaldamata riigisisese õigusakti mis tahes sätte, mis on vastuolus liidu õigusega, isegi kui see sätte on vastu võetud hiljem, ja sel kohtul ei ole vaja taotleda või oodata niisuguse sätte eelnevat kõrvaldamist seadusandlike või muude põhiseaduslike vahenditega (6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus La Quadrature du Net jt, C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 215 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 248 Seejuures peab iga riigisisene kohus oma pädevuse piires jätma liikmesriigi organina tema menetluses olevas kohtuvaidluses kohaldamata iga riigisisese õigusnormi, mis on vastuolus vahetut õigusmõju omava liidu õigusnormiga (24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punkt 61, ning 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 161).
- 249 Mis käesoleval juhul puudutab otsust 2006/928, millele on täpsemalt viidatud Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kaalutlustes, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus tugineb, siis see otsus kohustab Rumeeniat, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 172, saavutama selles loetletud eesmärgid nii kiiresti kui võimalik. Kuna need eesmärgid on sõnastatud selgelt ja täpselt ning nendega ei kaasne ühtegi tingimust, on neil vahetu õigusmõju.
- 250 Lisaks, kuna ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus pannakse liikmesriikidele kohustus saavutada tulemus, mis on selge ja täpne ning millega ei kaasne ühtegi tingimust sõltumatuse kohta, mis peab iseloomustama kohut, kellel palutakse liidu õigust tõlgendada ja kohaldada (2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18,

EU:C:2021:153, punkt 146), siis peab eelotsusetaotluse esitanud kohus oma pädevuse piires ka tagama käesoleva kohtuotsuse punktides 208–223 esitatud kaalutlusi arvestades selle sätte täieliku õigusmõju, jättes vajaduse korral kohaldamata iga sellega vastuolus oleva riigisisese õigusnormi.

- 251 Seega kui tuvastatakse ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu või otsuse 2006/928 rikkumine, siis tuleneb liidu õiguse esimuse põhimõttest, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab jätma kohaldamata kõnealused sätted, olgu need siis seadusandlikud või põhiseadusest tulenevad (vt selle kohta 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 150 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 252 Eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb kohtuasjas C-195/19 esitatud kolmandale küsimusele vastata, et liidu õiguse esimuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi põhiseadusliku tasandi õigusnormid, nii nagu neid on tõlgendanud liikmesriigi konstitutsioonikohus ja mille kohaselt madalama astme kohtul ei ole lubatud jätta omal algatusel kohaldamata riigisisest õigusnormi, mis kuulub otsuse 2006/928 kohaldamisalasse ja mille puhul viimane leiab Euroopa Kohtu otsusest lähtuvalt, et see riigisisene õigusnorm on vastuolus selle otsusega või ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga.

Kohtukulud

- 253 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotlused esitanud kohtutes poolelioleva asja üks staadium, otsustavad kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohtud. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamiseга seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

- 1. Komisjoni 13. detsembri 2006. aasta otsus 2006/928/EÜ, millega nähakse ette kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide täitmisel kohtureformi alal ning korruptsiooni vastases võitluses, ning selle otsuse alusel Euroopa Komisjoni koostatud aruanded on liidu institutsiooni aktid, mida Euroopa Kohus on ELL artikli 267 alusel pädev tõlgendama.**
- 2. Akti Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta artikleid 2, 37 ja 38 koostoimes ELL artiklitega 2 ja 49 tuleb tõlgendada nii, et tulenevalt oma õiguslikust olemusest, sisust ja ajalisest kehtivusest kuulub otsus 2006/928 lepingu Euroopa Liidu liikmesriikide ning Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia vahel Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia ühinemise kohta Euroopa Liiduga kohaldamisalasse. See otsus on seni, kuni seda ei ole kehtetuks tunnistatud, tervikuna Rumeeniale siduv. Otsuse lisas esitatud eesmärkidega soovitakse tagada, et liikmesriik järgiks ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtust ning need eesmärgid on sellele liikmesriigile siduvad selles tähenduses, et viimane on kohustatud võtma nende saavutamiseks sobivad meetmed, võttes ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttest juhinduvalt nõuetekohaselt arvesse nimetatud otsuse alusel komisjoni koostatud aruandeid, eelkõige nendes aruannetes sõnastatud soovitusi.**
- 3. Õigusnormid, mis reguleerivad kohtukorraldust Rumeenias, nagu normid, mis puudutavad isikute ajutiselt kohtuinspeksiooni juhtivatele ametikohtadele ametisse nimetamist ja prokuratuuris sellise osakonna loomist, mis uurib kohtusüsteemis toime pandud rikkumisi, kuuluvad otsuse 2006/928 kohaldamisalasse, mistõttu peavad need olema kooskõlas nõuetega, mis tulenevad liidu õigusest, iseäranis ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtusest.**

4. ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku ning otsust 2006/928 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi valitsuse vastu võetud riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad viimasel isikuid tähtajaliselt ametisse nimetada sellise kohtuorgani juhtivatele ametikohtadele, kelle ülesanne on läbi viia distsiplinaaruurimisi ja võtta distsiplinaarmeetmeid kohtunike ja prokuröride suhtes, ilma et järgitaks riigisiseses õiguses ette nähtud tavapäraselt ametisse nimetamise menetlust, kui need normid tekitavad põhjendatud kahtlusi selles, et selle organi pädevust ja ülesandeid kasutatakse kohtunike ja prokuröride tegevusele surve avaldamise või selle tegevuse üle poliitilise kontrolli tegemise vahendina.
5. ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku ning otsust 2006/928 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, millega nähakse ette prokuratuuris sellise spetsialiseerunud osakonna loomine, mille ainupädevusse kuulub kohtunike ja prokuröride toime pandud rikkumiste uurimine, ilma et
 - sellise osakonna loomine oleks põhjendatud objektiivsete ja kontrollitavate nõuetega, mis on seotud korrakohase õigusemõistmisega, ja
 - sellega kaasneksid spetsiifilised tagatised, mis võimaldaksid esiteks kõrvaldada igasuguse riski, et seda osakonda kasutatakse kohtunike ja prokuröride tegevuse poliitilise kontrolli instrumendina, mis võib kahjustada nende sõltumatust, ja teiseks tagada, et selle pädevuse teostamisel kohtunike ja prokuröride suhtes järgitakse täielikult Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitest 47 ja 48 tulenevaid nõudeid.
6. ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis reguleerivad riigi varalist vastutust ja kohtuniku isiklikku vastutust kohtuveaga tekitatud kahju eest ja mis määratlevad mõiste „kohtuviga“ abstraktses ja üldises sõnastuses. Seevastu tuleb neidsamu sätteid tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised riigisisesed õigusnormid, kui viimased näevad ette, et kohtuvea tuvastamine, mis toimub riigi varalise vastutuse tuvastamise menetluses, ilma et asjaomast kohtunikku oleks ära kuulatud, on siduv järgnevas regressihagi menetluses, milles tuvastatakse kohtuniku isiklik vastutus, ning kui need riigisisesed õigusnormid ei sisalda üldiselt tagatisi, mis on vajalikud, et vältida regressihagi kasutamist õigusemõistmisele surve avaldamise vahendina ja kindlustada asjaomase kohtuniku kaitseõiguste järgimine, selleks et kõrvaldada õigussubjektide põhjendatud kahtlused küsimuses, kas kohtunikud on väljaspool väliste tegurite haardeulatust, eelkõige väljaspool seadusandliku ja täidesaatva võimu otsest või kaudset mõju, mis võib nende otsuseid suunata, ning välistada seega mulje, et kohtunikud ei ole sõltumatud või erapooletud, mis võib nõrgendada usaldust, mida kohtud peavad õigussubjektidele demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis sisendama.
7. Liidu õiguse esimuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi põhiseadusliku tasandi õigusnormid, nii nagu neid on tõlgendanud liikmesriigi konstitutsioonikohus ja mille kohaselt madalama astme kohtul ei ole lubatud jätta omal algatusel kohaldamata riigisisesest õigusnormi, mis kuulub otsuse 2006/928 kohaldamisalasse ja mille puhul viimane leiab Euroopa Kohtu otsusest lähtuvalt, et see riigisisene õigusnorm on vastuolus selle otsusega või ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga.

Allkirjad